

Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico

Anatolij Baránov e Dmitrij Dobrovol'skij¹

Academia Rusa das Ciencias e Universidade Estatal de Moscova/Academia Rusa das Ciencias

No artigo descríbese a elaboración do *Tesouro da fraseoloxía rusa moderna*, cunha estrutura de rede semántica. Descríbense os problemas derivados da heteroxeneidade do plano de contido do fraseoloxismo e da función discursiva do mesmo. Nun apartado especial preséntanse os principios da diferenciación estilística do material. No anexo achégase a sinopse do *Tesouro*.

Palabras clave: fraseoloxía, ruso moderno, tesouro.

This paper describes the making of the *Thesaurus of Modern Russian Phraseology*, which has a semantic network structure. The problems deriving from the heterogeneity of the content plane of idioms and their discursive function are also explained in detail. The criteria for the stylistic differentiation of the material are presented in a special section. In the annex, a synopsis of the *Thesaurus* is provided.

Key words: Phraseology, Modern Russian, Thesaurus.

A xeito de introdución

Unha das peculiaridades máis importantes da Escola Semántica de Moscova radica na ausencia dunha delimitación precisa entre os traballos propiamente lexicográficos e as investigacións na área da semántica teórica². No caso ideal, o dicionario preséntase como un conxunto de datos lexicográficos baseados nunha teoría semántica con fundamento científico e debidamente verificada. De feito, o último proxecto lexicográfico deste tipo, o *Novo dicionario sinonímico de lingua rusa*, está formado por unha serie estruturada de artigos científicos acerca dos campos semánticos seleccionados (véxase Noss 2004).

¹ Tradución de Ekaterina Guerbek

² Tal e como está representada nas obras de Iu.D. Apresían e os seus colegas.

A tarefa de construír un Tesouro de fraseoloxía rusa moderna tamén esixiu resolver toda unha serie de tarefas científicas que son máis propias da teoría da fraseoloxía que da práctica lexicográfica. Así, moitos problemas que poderían parecer puramente teóricos resultaron ser esenciais dende o punto de vista práctico e son precisamente tales problemas teóricos de elaboración os que se examinan no presente artigo.

1. Teses xerais

Durante a elaboración do Tesouro batemos coa tarefa de describi-la fraseoloxía rusa moderna dende o punto de vista ideográfico. Tal necesidade débese ó feito de que as descrições ideográficas suficientemente completas de fraseoloxismos están ausentes tanto na práctica universal como na rusa.

O Tesouro está formado por catro partes básicas: a Sinopse, a Lenda, o Tesouro propiamente dito (fraseoloxismos distribuídos por campos semánticos, con exemplos) e os Índices. Unha parte especial do Tesouro está constituída polo Anexo no que se indican as principais fontes dos exemplos.

Este Tesouro foi construído de modo indutivo, é dicir, non a partir dun esquema lóxico abstracto e cara ós fraseoloxismos, senón dende os fraseoloxismos cara ós campos semánticos (para máis información véxase Baránov e Dobrovol'skij 1992; véxase tamén máis abaixo este artigo). O traballo está baseado nun material lingüístico absolutamente novo para a fraseoloxía rusa. A aplicación do modo indutivo para a construción do mesmo está máis xustificada para a fraseoloxía que para o léxico normal, xa que moitos campos semánticos postulados a priori poden estar totalmente ausentes na fraseoloxía. Polo tanto, partindo dun esquema puramente lóxico é imposible predici-la existencia duns ou outros campos na fraseoloxía.

Cómpre considerar como unha das peculiaridades da estrutura do Tesouro a ausencia do conseguinte esquema arboriforme de taxons, o que reflicte a estrutura natural da semántica da fraseoloxía, dado que, en xeral, esta non está organizada segundo un principio xerárquico senón segundo un principio de rede³ (porén, existen excepcións coma os taxons TEMPO e CANTIDADE). As relacións entre os taxons maniféstanse en forma de referencias paradigmáticas (aspecto que trataremos con máis detalle no apartado 2), do que se deduce que non hai unha orde motivada de posición duns taxons respecto dos outros. Noutras palabras, nese caso son posibles solucións puramente técnicas, que carezan de motivación substancial seria.

Así mesmo, unha das peculiaridades importantes do noso achegamento é a división do taxon entre a parte central e a periferia, o que dá conta da idea xeral de que a semántica da lingua natural non se basea en contraposicións, é dicir, en oposicións organizadas segundo o principio de “si-non”, senón en escalas organizadas segundo un principio

³ Notemos que a organización realizada segundo o principio de rede semántica caracteriza a todo o léxico en xeral (a este respecto, son interesantes os debates sobre estes problemas nos límites da tradición do conxionismo de Fodor e Pylyshyn 1988).

gradual; é dicir, a unidade léxica pode pertencer en maior ou menor medida a un campo semántico ou a outro.

Temos debatido sobre a concepción da fraseoloxía, que serve de base teórica para o Tesouro, en distintos traballos, entre os que se atopan: Baránov e Dobrovól'skij 1992, 1995, 1996, 1998, 1999a, 1999b, 2003 e 2005; Dobrovól'skij 1995 e 1996). Consideremos a continuación algunhas teses que forman o fundamento da concepción teórica do Tesouro.

2. Estrutura: o Tesouro como unha rede semántica

A rede é un obxecto formal, unha metalinguaxe especial de descrición e investigación das propiedades da lingua-obxecto. A rede semántica utilízase para a representación do plano de contido das formas lingüísticas e en xeral está formada por nós e polas relacións semánticas que os unen. A diferenza dunha árbore, a rede semántica non está orientada, carece de estrutura xerárquica, é dicir, carece de nós de vértice (que dominan sobre os demais) e de nós terminais (finais). En función do tipo de relacións semánticas entre os nós, poden existir relacións de herdanza de propiedades semánticas, relacións causais, etc.

En xeral, a semántica da lingua natural non está organizada segundo o principio de “árbore” senón segundo o de rede, aínda así, algúns fragmentos do sistema léxico poden ser ordenados en forma de árbore, como por exemplo os termos de parentesco, os nomes de flores, de hortalizas, de froitas, de animais, etc. A estrutura de “árbore” pode atoparse tamén nalgúns fragmentos do Tesouro, como nos campos de TEMPO e CANTIDADE. Desta maneira, non se pode considera-lo Tesouro como unha rede semántica en sentido estrito; este fómase empiricamente, máis ben, como unha multitude de árbores vinculadas entre si, podendo ser consideradas as relacións entre as mesmas como relacións entre os nós na rede. A estrutura xerárquica das árbores, como regra, é bastante sinxela. A súa profundidade raras veces supera os 3 ou 4 niveis e cada árbore, cos seus nós relacionados semanticamente, forma un **taxon** do Tesouro. Polo tanto, pódese dicir que o Tesouro representa tamén un conxunto de taxons ordenados segundo unhas características bastante arbitrarias.

Agora ben, o Tesouro non representa unha árbore unificada, senón un conxunto de diferentes taxons, moitos dos cales teñen estrutura de árbore. Os taxons arboriformes conteñen unha parte radical na que están incluídos os fraseoloxismos de semántica moi xeral, ademais dos fraseoloxismos para os cales non se atopou ningún subtaxon especial dentro dos límites do dito taxon arboriforme. Por exemplo, na raíz do taxon ESPAZO, LUGAR, atopáronse tanto os fraseoloxismos:

<i>мать сыра земля</i>	<i>terra nai húmida</i>	‘terra’
<i>этот свет</i>	<i>este mundo</i>	‘mundo’

que se caracterizan por unha semántica espacial bastante ampla, como tamén os fraseoloxismos con significados máis concretos:

<i>в головах</i>	<i>nas cabezas</i>	‘no cabezal da cama’
<i>за бугром</i>	<i>tralo montecelo</i>	‘no estranxeiro’
<i>под открытым небом</i>	<i>baixo o ceo aberto</i>	‘fóra de calquera local’, etc.

As estruturas tradicionais dos Tesouros, tal e como están presentadas nos dicionarios de Roget, Dornseif, Hallig e Wartburg, son unha solución de compromiso, unha función de proxección da rede na árbore, que leva unhas alteracións inevitables. Polo tanto, nos Tesouros, as referencias "horizontais" son inevitables (cf. o Tesouro de Roget). No noso Tesouro, as relacións entre os taxons exprésanse mediante un complexo de referencias paradigmáticas. Outro modo de reflecti-las relacións de rede na fraseoloxía é a división do taxon entre a parte central e a periférica.

Nos Tesouros de busca de información, que forman o fundamento das linguaxes de busca de información, distínguense polo xeral tres tipos básicos da relacións paradigmáticas: as relacións “xénero-especie”, as relacións antónimas e as asociativas. Dado que é difícil formaliza-la distinción das relacións asociativas e tendo en conta que isto pode levar a unha arbitrariedade absoluta no proceso de creación dun sistema de referencias paradigmáticas, procuramos orientarnos ás relacións entre o xénero e a especie e ás súas modificacións. Notemos que as relacións antónimas xunto cunha parte das relacións entre o xénero e a especie están fixadas na propia estrutura dos taxons do Tesouro. Por exemplo, a relación de antonimia está presente nos nomes dos taxons: BEN - MAL, POBREZA - RIQUEZA, MOVEMENTO - PARADA e IMPORTANCIA - INSIGNIFICANCIA. Isto significa que neles se distinguen uns subtaxons que conteñen fraseoloxismos cos semas antónimos correspondentes.

No Tesouro están reflectidos os seguintes tipos de relacións paradigmáticas: a relación de **inclusión**, que implica que os fraseoloxismos co significado máis “particular” se colocan nos taxons que lles corresponden e que se fan remisións cara a estes dende os taxons cos significados máis xerais. Por exemplo, os fraseoloxismos:

<i>до седых волос</i>	<i>ata os pelos brancos</i>	‘ata a vellez’
<i>старая гвардия</i>	<i>a garda vella</i>	‘xente de antes, valoración positiva’
<i>старая дева</i>	<i>a virxe vella</i>	‘solteirona’
<i>мышинный жеребчик</i>	<i>cabaliño de cor gris rata</i>	‘vello moceiro’
<i>старой закваски</i>	<i>de fermento vello</i>	‘de educación e de hábitos de antes, valoración

positiva’,

están incluídos no taxon VELLEZ, ó mesmo tempo que se realiza unha remisión dende o taxon de sentido máis xeral HAI MOITO TEMPO cara ó taxon VELLEZ. Unha grande parte das remisións deste tipo, dirixidas cara a outros taxons, conteñen os campos INTENSIFICADORES DE CARÁCTER XERAL, BEN e MAL. Isto é debido a que significados como ‘moi / intensamente’, ‘ben’ e ‘mal’ están presentes na semántica dunha gran parte de fraseoloxismos distribuídos por taxons moi diferentes. Está claro que as remisións motivadas pola relación de inclusión son unidrixidas, xa que a propia relación de inclusión é asimétrica.

As clásicas relacións entre o xénero e a especie diferéncianse das relacións de inclusión unicamente en que a categoría X é de xénero respecto das categorías Y, ..., Z. Como exemplo de relacións entre xénero e especie achegáremo-los taxons CASTIGO e EXECUCIÓN. Dado que a EXECUCIÓN:

<i>высшая мера [наказания]</i>	<i>a medida suprema [de castigo]</i>	‘pena capital’
<i>пустить в расход (кого-л.)</i>	<i>lanzar á liquidación (a alguén)</i>	‘fusilar; eliminar, liquidar’
<i>поставить к стенке (кого-л.)</i>	<i>colocar á parede (a alguén)</i>	‘fusilar’

é unha especie de CASTIGO, no taxon CASTIGO... hai unha remisión á EXECUCIÓN, pero non ó revés.

Nalgúns casos non se reflicte a relación lóxico-semántica incondicional entre os taxons, senón, máis ben, a probabilista. Neste caso pódese falar da relación de **intersección polo extensional**. Por exemplo, algúns fraseoloxismos do taxon VELLO, do tipo:

<i>сдать в архив (кого-л./что-л.)</i>	<i>entregar ó arquivo (a alguén, algo)</i>	‘considerar vello, anticuado, inútil’
<i>выдавший виды</i>	<i>o que veu vistas</i>	‘vello, gastado (un obxecto)’
<i>пропахнуть нафталином</i>	<i>encherse de cheiro a naftalina</i>	‘ser vello, anticuado’
<i>в обед сто лет</i>	<i>cen anos á hora de comer</i>	‘dise dunha persoa de idade moi avanzada’

poden utilizarse en referencia ás persoas vellas (aínda que non é obrigatorio). Noutras palabras, unha parte do extensional do taxon VELLO crúzase cunha parte do extensional do taxon VELLEZ e viceversa, algúns fraseoloxismos do taxon VELLEZ como:

<i>старая гвардия</i>	<i>a garda vella</i>	‘xente de antes, valoración positiva’
<i>старой закваски</i>	<i>de fermento vello</i>	‘de educación, de hábitos de antes, valoración positiva’,

nalgúns contextos, non prestan atención á vellez da persoa senón ás súas ideas, normas e valores, que se interpretan como anticuados. En tales casos realizáronse unhas remisións simétricas.

No modo que eliximos para organiza-lo Tesouro, as relacións de rede explícanse non só polas referencias paradigmáticas senón tamén mediante a duplicación do fraseoloxismo en diferentes taxons. Isto pode indicar tanto que o fraseoloxismo se utiliza nestes taxons en significados distintos, como que, utilizado no mesmo significado, ten presentes uns semas diferentes no seu plano de contido. Por exemplo, a fórmula de fala

<i>снова(-)здорово</i>	<i>de novo(-) ola</i>	‘dise cando volve aparecer algún problema, algunha dificultade’
------------------------	-----------------------	---

contén na súa semántica os compoñentes ‘outra vez, de repetición’ e ‘problemas, dificultades’. Polo tanto, colócase nos taxons DE NOVO, OUTRA VEZ e DIFICULTADES:

No Tesouro non están presentadas as relacións entre taxons que reflicten coñecementos sobre o mundo e que non aparecen con regularidade en significados fraseolóxicos (neste caso, porén, pode haber excepcións, cf. as relacións de xénero e especie). Por exemplo, a guerra ou a enfermidade poden levar á morte, e sen embargo, nos fraseoloxismos non é regular tal coincidencia da semántica da enfermidade e da morte, así como tampouco da guerra e da morte. Desta maneira, os coñecementos extralingüísticos non se fixan nas referencias se non están apoiados pola semántica dos fraseoloxismos correspondentes. Non obstante, se un fraseoloxismo reúne no seu significado a idea da guerra e a idea da morte, daquela colócase nos taxons correspondentes, tal e como sucede no exemplo seguinte: *сложить голову* *quita-la cabeza e poñela abaixo* ‘morrer’.

Do dito anteriormente dedúcese que nas referencias dun taxon ó outro só se explicita unha pequena parte das relacións semánticas que existen entre os campos semánticos dos fraseoloxismos. Sen embargo, as relacións que se distinguen, en certa maneira

forman unha liña principal que permite ver con máis precisión as principais relacións semánticas entre grupos de fraseoloxismos.

3. Consideracións sobre a heteroxeneidade do plano de contido do fraseoloxismo

Na semántica moderna chegou a ser un tópico afirmar que o plano do contido das expresións lingüísticas é heteroxéneo dende o punto de vista do valor dos seus compoñentes vistos por separado (Apresión 1995, Páducheva 1977 e Wierzbicka 1972). Isto tamén afecta plenamente ós fraseoloxismos. Por exemplo, o fraseoloxismo *бежать как крысы с [тонущего] корабля, fuxir coma as ratas dun barco [que está a afundir]* contén na súa semántica os compoñentes ‘fuxida, ida’ e ‘aleivosía, traizón’, que se perciben como heteroxéneos polo seu valor. Xulgando polos contextos do tipo do exemplo que se cita a continuación, este fraseoloxismo emprégase nunha situación na que a xente, ó percibir que o perigo se achega, abandona o lugar perigoso que durante moito tempo lles servira como fonte de recursos de calquera tipo, o que se interpreta como traizón:

*Все, что так кропотливо и любовно создавал, собирал по крупницам и отшлифовывал Гордеев, развалится в один момент, рухнет, как картонный домик. Жалко до слез. И перед Гордеевым стыдно, не выдержали первых же трудностей, трусились, **разбежались, как крысы с корабля**. [А. Маринина. Мужские игры]*

*Todo o que Gordéev creara con tanta meticulosidade e agarimo, recompilándoo a pouquiños e pulíndoo, destruírase nun intre, derrubárase coma un castelo de naipes. Dá mágoa ata chorar. E dá vergoña ante Gordéev, xa que non aguantaron as primeiras dificultades que apareceron, acovardáronse, fuxiron cada un ó seu lado, **coma as ratas dun barco**. [A. Marínina. Xogos masculinos]*

No plano do contido deste fraseoloxismo distínguense un compoñente propiamente proposicional e a súa interpretación. Precisamente neste caso (aínda que non sempre, nin moito menos) o compoñente proposicional resulta ser máis importante dende o punto de vista comunicativo, mentres que a interpretación é secundaria. Unha boa descrición ideográfica ten que tomar en conta semellante heteroxeneidade.

Dende o punto de vista teórico, unha heteroxeneidade deste tipo pode ser considerada como o reflexo da heteroxeneidade do contido da unidade máis grande: o enunciado, que se divide en afirmación, presuposicións e consecuencias; en tema e rema; no dado e no novo, etc. Tal estruturación é necesaria, xa que o contido do comunicado ten que ser “empaquetado” nunha estrutura lineal. Aínda que están claros os fundamentos teóricos de tal organización do plano do contido da lingua, isto case nunca foi exposto debidamente na lexicografía práctica. No noso Tesouro intentamos dividi-lo taxon en parte central e periférica. Na parte central atópanse aqueles fraseoloxismos nos que o compoñente semántico do plano de contido ten valor e é importante dende o punto de vista comunicativo, mentres que na parte periférica atópanse os fraseoloxismos que

están relacionados coa semántica do taxon en cuestión, mais non de forma directa, senón a través dunhas consecuencias, presuposicións, semas periféricos e facultativos.

En canto ó exemplo xa examinado do fraseoloxismo *бежать как крысы с [тонущего] корабля* fuxir como as ratas dun barco que está a afundir, este principio de organización do Tesouro funciona de tal maneira que este fraseoloxismo se atopa en dous taxons diferentes: na parte central do taxon IDA (A PÉ), IDA (EN TRANSPORTE), FUXIDA e na periferia do taxon ALEIVOSÍA, TRAIZÓN, PERFIDIA, VILEZA. Na semántica do fraseoloxismo que estamos a considerar, o sema 'ida (a pé)' resulta ser máis importante có sema 'aleivosía'. Isto demostrase, por exemplo, mediante unha proba que consiste na introdución do fraseoloxismo nun contexto de prohibición: a frase *Нельзя бежать как крысы с тонущего корабля!* Non se pode fuxir coma as ratas dun barco que está a afundir! interprétase máis ben como unha prohibición de marchar, xa que en dita situación a partida sería unha traizón.

Analicemos un exemplo que en certa forma é contrario ó anterior:

<i>грести под себя</i>	<i>remar (alguén) para debaixo de si</i>	'procurar distribuí-los bens coa maior vantaxe para un mesmo, en prexuízo dos outros beneficiarios'
------------------------	--	--

Este fraseoloxismo está presentado na parte central do taxon INMORALIDADE, DESHONESTIDADE; VILEZA e na periferia do taxon OBTENCIÓN DE BENS MATERIAIS. Intuitivamente é evidente que cando se emprega este fraseoloxismo, o sema 'inmoralidade' é o foco de atención e polo tanto ten máis valor que o sema 'obtenção de bens materiais'. Esta intuición confirmase mediante a introdución deste fraseoloxismo nun contexto de prohibición: a frase *Перестань, наконец, грести под себя!* Deixa dunha vez de remar para debaixo de ti! non se entende tanto como unha prohibición para a obtención de bens materiais, senón como unha esixencia dunha distribución adecuada deles (segundo o criterio do que fala).

O fraseoloxismo:

<i>у X-а [все] как у людей</i>	<i>X teno [todo] como ten a xente</i>	'X vive como lle corresponde, e non peor, segundo o seu status social'
--------------------------------	---	--

atópase na parte central dos taxons CONFORMIDADE COA SÚA POSICIÓN SOCIAL, COA NORMA DE STATUS e CONFORMIDADE CUN PATRÓN, CUN MODELO, e ademais na parte periférica do taxon PROSPERIDADE, NON-POBREZA. A razón é que a característica concreta, segundo a cal X se atopa entre a xente denominada polo fraseoloxismo, non está obrigatoriamente relacionada cos recursos materiais. Desta maneira, o sema 'prosperidade, non-pobreza' resulta ser unha das posibles consecuencias semánticas.

Nalgúns casos a inclusión do fraseoloxismo na periferia do taxon explícase polo carácter facultativo do sema correspondente. Por exemplo, o fraseoloxismo:

на вес золота

a peso de ouro

‘moi importante, moi valorado e, probablemente, difícil de atopar’

está incluído na parte central do taxon IMPORTANCIA, SIGNIFICACIÓN, VALOR e na parte periférica do taxon POUCO, A MENOR PARTE, INSUFICIENTE, NON MOITO. O motivo de tal decisión dedúcese do significado de dito fraseoloxismo: ‘algo considérase como de gran valor e a consecuencia disto a miúdo resulta ser insuficiente’. Mentres o sema ‘gran valor’ é central e non se neutraliza en ningún dos posibles contextos, o sema ‘insuficiente’, introducido polo compoñente da interpretación ‘a miúdo’, está lonxe de realizarse en tódolos contextos; cf. (1), onde a idea de escaseza, probablemente, está presente, e (2), onde esta idea non está.

(1) *Времена-то, сам знаешь, какие наступают! Литературе вроде как вольную дают... Теперь люди с моим уровнем критического мышления на вес золота будут!* [Ю. Поляков. *Козленок в молоке*]

“Xa sabes que tempo está a chegar! Parece que lle dan liberdade á literatura... Agora a xente do meu nivel de razoamento crítico será a peso de ouro!” [Iu. Poliakov. *Cabrito no leite*]

(2) *Повернувшись окончательно к воротам, Анискин пошел так величественно, словно каждый свой шаг ценил на вес золота; отворив калитку, вышел на улицу, застегнув одну пуговицу на рубашке, заложив руки за спину.* [В. Липатов. *Панка Волошина*]

“Aniskin volveuse definitivamente cara ó portalón e púxose a andar cunha maxestosidade coma se valorase cada paso a peso de ouro; abriu o poxigo e saíu á rúa abrochando un botón da camisa e cruzando as mans no lombo.” [V.Lipatov. *Panka Volóshina*]

A atribución dun fraseoloxismo á periferia dun taxon pode estar relacionada non só co grao de valor dun ou doutro sema senón tamén co feito de que o significado do fraseoloxismo está correlacionado de maneiras diferentes coa semántica do campo en cuestión (representada polo conxunto de descritores no título do taxon).

Ás veces, a distribución de fraseoloxismos entre as partes central e periférica do taxon non ten un carácter substancial senón puramente técnico. Se para un grupo grande de fraseoloxismos un dos semas significativos era trivial e outro (igual de significativo) era non trivial, é dicir, non era común para todo o grupo, daquela segundo os semas non triviais estes fraseoloxismos colócanse nas partes centrais dos taxons correspondentes, mentres que, segundo o sema trivial, colócanse na periferia. Por

exemplo, o grupo de fraseoloxismos seguintes, unidos pola idea CALQUERA, ELIXIDO ARBITRARIAMENTE, están incluídos na periferia deste taxon:

<i>где ни попадя</i>	<i>onde cadre</i>	‘en todas partes sen distinción nin criterio’
<i>когда придется</i>	<i>cando cadre</i>	‘nos momentos non elixidos con criterio senón que xurdan’
<i>сколько [душе] угодно</i>	<i>canto se desexe [a alma]</i>	‘moito, ilimitado’

Sendo así, tamén se atopan nas partes centrais dos taxons ESPAZO (subtaxon NUN LUGAR ARBITRARIO – *где ни попадя*), TEMPO (subtaxon NUN MOMENTO INDETERMINADO NO PASADO OU NO FUTURO – *когда придется*), CANTIDADE (subtaxon MOITO, MAIOR PARTE, SUFICIENTE, DEMAIS – *сколько [душе] угодно*).

Como demostra o resultado do noso traballo, existen casos nos que os fraseoloxismos só se colocan nas partes periféricas dos taxons. Isto está relacionado co feito de que a fraseoloxía, a diferenza do léxico xeral da lingua natural, está lonxe de cubrir totalmente tódolos campos semánticos posibles. Cando un fraseoloxismo se coloca só na parte periférica dun taxon significa que o compoñente semántico central do seu significado resulta ser único na fraseoloxía. Noutras palabras, para este fraseoloxismo non se atopa unha cantidade suficiente de “parellas” que puidesen formar un taxon separado e independente. Por exemplo, o fraseoloxismo:

<i>язык ломаешь</i>	<i>vas rompe-la lingua</i>	‘dise de algo difícil de pronunciar, pola súa lonxitude ou por algunhas combinacións raras de sons’
---------------------	----------------------------	---

está presentado só na periferia dos taxons FALA e DIFICULTADES, DESGUSTOS, DESGRAZA, PROBLEMA. Isto débese a que no centro da semántica deste fraseoloxismo está o compoñente ‘difícil de pronunciar’, que non se distinguiu como taxon no Tesouro, posto que non hai máis fraseoloxismos que denominen algo difícil de pronunciar. Así, as ideas máis próximas ó sema central resultan ser ‘fala’ e ‘dificultades’.

Á parte da distribución dos fraseoloxismos entre as partes central e periférica dos taxons, no Tesouro utilízase tamén o sistema de referencias paradigmáticas. En primeiro lugar, as referencias paradigmáticas definen a estrutura de rede da fraseoloxía. Porén, elas tamén permiten transmiti-la heteroxeneidade do plano do contido duns fraseoloxismos ou doutros. Por exemplo, os fraseoloxismos do taxon RIQUEZA,

BENESTAR ECONÓMICO conteñen na súa estrutura semántica o compoñente trivial ‘moito’, xa que a riqueza supón unha cantidade importante dalgúns recursos materiais. En principio, habería que duplicalos por completo no taxon MOITO, MAIOR PARTE, SUFICIENTE, DEMAIS pero tanto tecnicamente como esencialmente isto é incómodo, así que no taxon MOITO, MAIOR PARTE, etc. inclúese unha remisión ó taxon RIQUEZA, BENESTAR ECONÓMICO.

4. Consideracións sobre a función discursiva do fraseoloxismo

Os glosarios dos dicionarios fraseolóxicos modernos non toman en absoluto en consideración un grupo concreto de fraseoloxismos moi importante tanto dende o punto de vista teórico como dende o punto de vista práctico, dado o seu significado estreitamente relacionado co discurso e coa situación comunicativa. No Tesouro, os fraseoloxismos deste tipo están colocados nunha zona especial dun taxon, chamada “Fórmulas de discurso”.

Téñense en conta fraseoloxismos como:

<i>старость не радость</i>	<i>A vellez non é unha ledicia</i>	‘dise dunha persoa vella con intención de xustificar algunha dificultade ou comportamento seu pola súa vellez’
<i>не гони лошадей</i>	<i>Non lles arrees ós cabalos</i>	‘non te apresures’
<i>избави бог</i>	<i>Deus salve</i>	‘Deus me (te, etc.) salve diso’
<i>дурак или родом так?</i>	<i>É/Es parvo ou nacido así?</i>	‘dise para expresar que alguén é parvo, en 2ª ou 3ª persoa’
<i>поживем – увидим</i>	<i>Viviremos e veremos</i>	‘verase co tempo’
<i>как только так сразу</i>	<i>Nada máis que, daquela, de inmediato</i>	‘dise a modo de promesa de facer algo inmediatamente despois de que suceda algo’

que, a diferenza dos fraseoloxismos:

<i>коломенская верста</i>	<i>verstá⁴ de Kolomna</i>	‘persoa moi alta’
<i>пить горькую</i>	<i>bebe-la amarga</i>	‘beber vodka’
<i>принимать в штыки</i>	<i>recibir coas baionetas</i>	‘darlle un trato profundamente negativo (a algo ou alguén)’

están máis estreitamente relacionados cos factores concretos da situación comunicativa. Así, o fraseoloxismo *старость не радость* *A vellez non é unha ledicia* pode utilizarse como comentario de fala feito respecto dalgunhas accións que unha persoa concreta realice nalgunhas situacións comunicativas. Podería ser algo como ‘valorando a situación dada o falante explica as dificultades que acaba de ter alguén pola súa vellez’. Cf. os contextos dos tipos (3) e (4).

(3) – <...> *Соскучился, выпил, может быть, лишнего... Много ли такому старичку требуется! – Да-а-а, – присоединилась к ее мнению кассирша, – Старость не радость... Пойдемте, девушки, в помещение!..* [Л. Лагин. "Старик Хоттабыч"]

“– [...] *Aborreceuse, pode ser que bebera demais... Acaso necesita moito un velliño así! – Si-i-i –a caixeira compartiu a súa opinión–. A vellez non é unha ledicia... Vamos, mozas, para dentro do local!..*” [L.Laguin. *O vello Khottábich*]

(4) *Теперь припоминаю, – солгал Энэн, – да, именно, передавала вашу записку. Простите, совсем забыл. – Старость не радость, – вздохнула Варвара Владиславовна, – я теперь лечусь у гомеопата, чудеса делает, вдохнул в меня новую жизнь.* [И. Грекова. "Кафедра"].

“*Agora lembro –mentiu Enen–, si, exacto, paseille a súa nota. Desculpe, esquecía totalmente. –A vellez non é unha ledicia– suspirou Varvara Vladislávovna–, agora estou nun tratamento homeopático, o homeópata fai milagres, deume unha nova vida.*” [I.Grékova. *Cátedra*].

A referencia que se fai respecto da situación anterior indica con claridade a dependencia discursiva do fraseoloxismo *старость не радость* *A vellez non é unha ledicia*. É fácil ver que tal referencia está ausente nos fraseoloxismos:

до седых волос *ata os cabelos brancos* ‘ata a vellez’

⁴ *Verstá* é unha antiga medida rusa de lonxitude equivalente a 1,06 km aproximadamente. Nota da tradutora.

<i>старая дева</i>	<i>a virxe vella</i>	‘solteirona’
<i>на краю могилы</i>	<i>ó borde da tumba</i>	‘a punto de morrer’
<i>божий одуванчик</i>	“ <i>soprantiño</i> ” ⁵ <i>de Deus</i>	‘persoa vella e fráxil’
<i>пропахнуть нафталином</i>	<i>encherse de cheiro a naftalina</i>	‘ser vello, anticuado’

Desta maneira, a característica do fraseoloxismo *старость не радость*, por uns parámetros puramente semánticos (é dicir, a súa atribución ó campo semántico VELLEZ, xunto cos outros fraseoloxismos citados), resulta ser insuficiente para a descrición da súa función discursiva.

Para as fórmulas discursivas é propio o carácter fixo da forza ilocutiva, asegurada pola súa forma, que é inicial, de caso nominativo.

Por exemplo, se comparamos dous fraseoloxismos como:

<i>и куда только смотрит (кто-л.)?</i>	<i>e para onde mira (alguén)?</i>	‘dise cando alguén (persoa ou institución con autoridade) debería prestar atención e actuar con respecto dunha infracción, un delito, un desorde, etc. que, segundo lle parece ó falante, pasa desapercibido’
<i>блоха в кармане и вошь на аркане (у кого-л.)</i>	<i>(ter alguén) unha pulga no peto e un piollo no lazo</i> ⁶	‘non ter nada, ser moi pobre’

veremos que o primeiro se emprega só nas preguntas retóricas, mentres que o segundo admite diferentes contextos ilocutivos. Cf. (a) pregunta retórica e (b) contexto de narración:

(a) *Спасибо ему, что умеет на* “*Hai que dar grazas* [a Deus] ó

⁵ Ofrecemos aquí para o nome de flor, en lugar do seu significado literal “dente de león”, “mexacán”, a tradución da súa forma interna, xa que esta ten valor na formación do fraseoloxismo: o nome ruso desta planta está formado coa raíz de significado “soprar”, que describe a súa fragilidade, xa que cando a flor está branca pódese facela voar cun sopro. A fragilidade da flor compárase coa fragilidade dunha persoa vella. N. da T.

⁶ As palabras subliñadas son as que teñen forma de caso nominativo no texto ruso. N. da T.

таможне не трясли. – А чего нас трясти? Разве не видно, что у нас блоха в кармане и вошь на аркане?

(b) – *Этот кот так себе на уме, что не знаешь, чего от него ждать. Жаль только, что у его нового хозяина блоха в кармане да вошь на аркане, а то б я с него за этого кота и сто баксов слупил бы.*

destino] que non nos sacudiron na aduana. –E para que sacudirnos? Acaso non se ve que só temos unha pulga no peto e un piollo no lazo?”

“–Este gato anda ó seu, non sabes que agardar del. Ó único que dá pena é que o seu novo dono só ten unha pulga no peto e un piollo no lazo, que se non eu xa lle tería sacudido cen dólares por este gato.”

Por esta razón, só o primeiro fraseoloxismo se atribúe ás fórmulas discursivas.

As fórmulas discursivas poden ser definidas en xeral como fraseoloxismos de distintos tipos estruturais, funcionalmente equivalentes a un enunciado con forza ilocutiva fixa. A definición ofrecida forma o núcleo da clase das fórmulas discursivas. Na periferia colócanse algúns fraseoloxismos que non se utilizan de xeito autónomo, senón que constitúen elementos sintacticamente independentes dos enunciados, moitos deles situados na categoría das fórmulas-comentarios da fala (para máis información véxase Baránov e Dobrovol'skij 2003).

Cómpre tamén destacar que unha mesma expresión pode utilizarse tanto como fórmula discursiva como coa función de fraseoloxismo non formulaico. Así:

ни тпру ни ну [ни кукареку]

nin xo nin arre [nin quiquiriquí]

‘estar atascado algún asunto; ser ignorante en algo’

é unha fórmula discursiva nun contexto do tipo:

– Начальство подгоняет, заказчики обрывают телефон, мол, мы вам сделали предоплату, а где обещанная программа? А у нас все застряло, ни тпру ни ну.

“–Os xefes métennos présa, os clientes case nos rompen o teléfono co ‘xa os pagamos por adiantado e onde está o programa que nos prometestes?’. E nós témolo todo atascado, nin xo nin arre”.

Aquí represéntase a idea de ‘fracaso’; non obstante, en exemplos como *Он в этих делах ни тпру ни ну* “*el é nin xo nin arre nestas cousas*”, está claramente presente o uso non formulaico, co significado de ‘descoñecemento’.

5. Os principios de diferenciación estilística do material

Nos dicionarios, a cualificación estilística das palabras limitase tradicionalmente polas notas estilísticas, temporais, territoriais e tamén expresivo-emocionais. Este último tipo

de nota (*bromeante*⁷, *irónico*, *desaprobador*, *desprezativo*, *incurioso* e semellantes) refírese á característica do acto discursivo e, en menor medida, ó significado propiamente léxico. Debido a isto, as notas deste tipo non se utilizan no Tesouro e tampouco están presentes as notas territoriais de tipo *rexional*, *dialectal*, *ruso meridional*, etc. Isto explícase polo feito de que os recompiladores non dispoñían de datos fiables sobre a distribución territorial dos fraseoloxismos.

Desta maneira, das notas tradicionais, no Tesouro están presentes notas de dous tipos: as temporais e as estilísticas. Ademais diso, propóñense dous tipos máis de notas: as notas discursivas e os operadores de rexistro (véxanse máis abaixo).

As notas estilísticas, que tradicionalmente se utilizan nos dicionarios xerais, resultan non ser de todo adecuadas nunha descrición lexicográfica de fraseoloxismos. Isto está relacionado con toda unha serie de factores. A teoría da estilística non está posta a nivel operacional, é dicir, non existen algoritmos precisos de atribución de notas estilísticas e ademais, mesmo se existise un sistema ideal de notas estilísticas para dicionarios xerais monolingües, sería pouco probable o seu sinxelo traslado á área de fraseoloxía. O feito é que a fraseoloxía e a paremioloxía posúen un status especial dende o punto de vista estilístico, forman unha “figura” sobre o fondo do léxico normal: os fraseoloxismos e as paremias están estilisticamente marcadas, é dicir, a fraseoloxía (agás as colocacións), en contraposición ó léxico “neutro”, é máis metafórica, máis coloquial, a miúdo ofrece un xogo lingüístico, etc.

Se para o léxico normal o rexistro neutro resulta se-la norma, para a fraseoloxía a norma consiste nun rexistro máis rebaixado, aproximadamente correspondente ó nivel que tradicionalmente está marcado nos dicionarios como *coloquial*. O principio xeral de economía, empregado durante a recompilación de dicionarios, implica que a maior parte do glosario dun dicionario non reciba ningunha nota. Normalmente, a maior parte do léxico é estilisticamente neutro e polo tanto non está marcada de ningunha maneira. Para os dicionarios fraseolóxicos, o uso das notas estándar implicaría que a maior parte do glosario recibise a nota *coloquial* ou semellantes, como sucede en exemplos como:

<i>спать без задних ног</i>	<i>durmir sen pernas traseiras</i>	‘durmir moi profundamente’
<i>перемывать косточки (кому-л.)</i>	<i>lavarlle os osiños (a alguén)</i>	‘murmurar sobre alguén’

Noutras palabras, se actuamos consecuentemente, son precisamente tales fraseoloxismos, dende o punto de vista sistémico, os que non deben recibir ningunha nota no dicionario fraseolóxico. Por outra banda, no inventario de notas dun dicionario de fraseoloxía ten que ser introducida a nota *neutro*, cf. fraseoloxismos como:

⁷ Os nomes desta nota do Tesouro e das seguintes preséntanse no texto orixinal tal e como están no Tesouro, é dicir, na forma abreviada común dos dicionarios rusos. Na tradución achegámo-la forma completa. N. da T.

<i>для ровного счета</i>	<i>para o cálculo exacto</i>	‘para completar un número redondo ou, ás veces, calquera número’
<i>на каждом шагу</i>	<i>a cada paso</i>	‘con moita frecuencia; en todas partes’
<i>знать себе цену</i>	<i>sabe-lo prezo de un mesmo</i>	‘non ser demasiado modesto’

Precisamente tal estratexia foi realizada no *Tesouro da lingua rusa moderna*. Pasemos a expoñela.

O cambio sistémico xeral cara a un carácter coloquial e metafórico leva a que algunhas notas, características dos dicionarios monolingües de ruso habituais, sexan pouco eficaces e nada económicas para a descrición da fraseoloxía. Unha destas notas é a *coloquial*, xa que a maioría dos fraseoloxismos son coloquiais. A nota *coloquial* (se conservámo-lo seu significado tradicional consolidado) tería que ser atribuída case á maioría dos fraseoloxismos, o que contradí a lóxica da colocación das notas estilísticas nos dicionarios: marca-lo que está destacado por algunhas propiedades estilísticas e que polo tanto se distingue da maioría dos lexemas. Se empregásemos esta nota cun significado distinto do tradicional (algo como “estilisticamente máis rebaixado que o estilo de discurso coloquial entendido como é habitual”) apenas tería sentido xa que levaría a unha polisemia da nota non desexada.

De seguirmos a lóxica da colocación dunha nota baseada na idea de economía, daquela, ás peculiaridades do material da fraseoloxía correspóndelles, en maior grao, unha descrición que elixa como o “punto cero”, non marcado mediante ningunha nota especial, o matiz estilístico de fraseoloxismos como:

<i>[успеть/прибыть] к шапчному разбору</i>	<i>[chegar a tempo / vir] para a recollida de gorros</i>	‘chegar moi tarde, cando algo xa se acaba’
<i>[крепок] задним умом</i>	<i>[forte] coa intelixencia traseira</i>	‘razoa ben pero xa é tarde, había que razoar antes’, etc.

Estes fraseoloxismos empréganse en situacións que teñen un estilo de discurso típico da comunicación cotiá. Na achega que se propón, ós fraseoloxismos propiamente neutros desde o punto de vista estilístico, como:

<i>в сыновья годиться (кому-л.)</i>	<i>ser apto para ser fillo (de alguén)</i>	‘te-la correspondente diferenza de idade’
-------------------------------------	--	---

(é dicir, ós fraseoloxismos situados nun chanzo máis arriba se contamos dende o “cero” elixido) cómpre atribuírlles a nota *neutro*, mentres que ós fraseoloxismos que ocupen o chanzo inmediatamente inferior ó “cero”, correspóndelles a nota *rebaixado*. Cf., por exemplo:

<i>за бугром</i>	<i>tralo montecelo</i>	‘no estranxeiro’
<i>куда ни плюнь</i>	<i>cuspas onde cuspas</i>	‘en todas partes, valoración desprezativa’

O cambio sistémico xeral cara o carácter coloquial e rebaixado leva á necesidade dunha descrición máis diferenciada dos medios para rebaixa-lo rexistro do discurso. De aí a necesidade do uso de todo un complexo de notas estilísticas: *rebaixado*, *brusco*, *indecente*, *obsceno*, en combinación cunhas notas discursivas como *argot* e temporais do tipo de *arcaico* (véxase máis abaixo).

Na esfera da fraseoloxía, a nota “cero estilístico” non é necesariamente só a característica dos fraseoloxismos coloquiais, o “cero” é unha desviación do estilo neutro do discurso, ben cara ó rebaixado (en particular, por conta das palabras coloquiais que forman parte do fraseoloxismo), ben cara ó evidente carácter metafórico do discurso. Por exemplo:

<i>сбиться с ног</i>	<i>caer alguén dos seus pés</i>	‘cansarse ó buscar algo ou a alguén ou tratando de solucionar algún asunto que requiriu trafegar moito’
<i>мчатся на всех парусах</i>	<i>correr con tódalas velas</i>	‘ir rápido e con ilusión’

non son *rebaixados*, pero tampouco *neutros*, isto é o “cero estilístico”, unha imaxe evidente e ben percibida. A eles precisamente atribuímo-lo “estándar” da fraseoloxía.

De aí dedúcese que os fraseoloxismos estilisticamente neutrais (nota *neutro*) son fraseoloxismos cunha forma interna descolorida ou fraseoloxismos que non teñen análogos que estean formados por unha única palabra e polo tanto non se perciban como metafóricos. Cf.:

<i>сойти с ума</i>	<i>baixar da mente</i>	‘tolear’
<i>божья коровка</i>	<i>vaquiña de deus</i>	‘xoaniña’
<i>павлиний глаз</i>	<i>ollo de pavo real</i>	‘especie de bolboreta, <i>Inachis io L.</i> ’

O propio concepto do estilo está relacionado coa idea da selección, e se non existe unha equivalencia normal formada por unha única palabra, daquela tampouco hai elección entre os rexistros estilísticos.

Cómpre cualificar de innovación teórica a clasificación das notas do Tesouro en temporais, propiamente estilísticas (de rexistro), discursivas e operadores de rexistro. A continuación, analizaremos máis detalladamente cada un destes grupos:

Notas temporais. En xeral, o glosario do Tesouro está orientado á lingua moderna, polo que non se incluíron fraseoloxismos como:

<i>семо и овамо</i>	<i>para aquí e para alí</i>	‘en todas partes’
<i>выписывать мыслете</i>	<i>escribi-la letra M</i>	‘dise dun un borracho que vai facendo eses’
<i>охулки на руку не класть</i>	<i>non poñer unha blasfemia enriba da man</i>	‘non deixar escapa-lo seu propio proveito’
<i>подбитый ветром</i>	<i>forrado co vento</i>	‘dise dunha prenda de abrigo demasiado lixeira’

xa que só se atopan nas obras dalgúns autores e moi raras veces. Ó mesmo tempo, os fraseoloxismos seguintes e outros semellantes están incluídos no glosario:

<i>с/от младых/молодых ногтей</i>	<i>dende as uñas novas (=xoves)</i>	‘dende idade moi temperá’
<i>волшебный фонарь</i>	<i>lanterna máxica</i>	‘xogo antigo que consistía en alumear obxectos cunha lanterna’

Isto débese a que se atopan nas obras de varios autores modernos (polo menos nos córpora de textos que utilizamos). Tales fraseoloxismos recibían a nota temporal *arcaico*. É natural o feito de que os fraseoloxismos arcaicos poidan ser utilizados nas obras periodísticas, artísticas e na fala coloquial modernas para crear un efecto artístico específico. Ademais, atribúeselles tamén ás notas temporais a nota *soviético*, para designa-los fraseoloxismos da época soviética, para o cal se teñen en conta os fraseoloxismos que representaban un modo de denominación de determinadas realidades, específico de dita época:

<i>чёрная суббота</i>	<i>sábado negro</i>	‘un dos sábados que se declaraban laborais oficialmente’
-----------------------	---------------------	--

<i>страна чудес [и членов КПСС]</i>	<i>país das marabillas [e dos membros do PCUS]</i>	‘estado soviético’
<i>родина слонов</i>	<i>patria dos elefantes</i>	‘estado soviético’
<i>страна дураков</i>	<i>país dos parvos</i>	‘estado soviético’

Nunha serie de casos, márcanse como soviéticos os fraseoloxismos que tamén se utilizaban, cun significado parecido, no período presoviético e que sen embargo se asocian agora, na conciencia lingüística, precisamente co período soviético. Por exemplo, o fraseoloxismo *куда надо а onde cômpre*, co significado de ‘á Policía, ó Departamento de Seguridade, etc.’ atópase mesmo nos textos de F.M.Dostoevski.

Notas estilísticas. Dentro da serie de notas estilísticas (de rexistro) utilízanse tanto as tradicionais como as que se introducen por primeira vez neste dicionario:

- alto

<i>пыль веков</i>	<i>po dos séculos</i>	‘un toque do tempo pasado; aplícase a algo moi antigo’
<i>[Да] минует/минет чаша сия (кого-л.)</i>	<i>que este cáliz non lle toque (a alguén)</i>	‘que non lle toque a alguén algunha desgraza’
<i>с нами крестная сила</i>	<i>a forza da cruz está conosco</i>	‘exclamación equivalente a “vállame Deus”’

- neutro

<i>отчаянные головы</i>	<i>cabezas desesperadas</i>	‘persoas audaces’
<i>вызвать огонь на себя</i>	<i>chama-lo fogo cara a si mesmo</i>	‘afronta-las críticas ou responsabilidades, etc., posiblemente desviándoas dos outros’
<i>на каждом шагу</i>	<i>a cada paso</i>	‘con moita frecuencia, en todas partes’
<i>знать себе цену</i>	<i>sabe-lo prezo de si mesmo</i>	‘non ser demasiado modesto’

- ausencia significativa de nota

<i>до победного</i>	<i>ata o[in]tre] triunfante</i>	‘ata solucionar algún asunto por completo; ata moi tarde, sen preve-lo momento de finalizar’
<i>как из пушки</i>	<i>como dun canón</i>	‘dise dun son moi alto e repentino’
<i>медвежий угол</i>	<i>recanto de oso</i>	‘lugar moi afastado e pouco poboado’
▪ rebaixado		
<i>разлюли-малина</i>	<i>Razliuli⁸-framboesa</i>	‘vida libre e boa’
<i>метать икру</i>	<i>lanzar caviar</i>	‘estar preocupado, temer algo’
<i>я с тобой свиней вместе не пас</i>	<i>non teño apacentado porcos contigo</i>	‘díselle á persoa que se comporta co falante de forma demasiado familiar’
<i>гуляй, Вася!</i>	<i>vaite de paseo, Vasia⁹</i>	‘dise cando non se quere atender unha persoa, tanto directamente a el como el mesmo queixándose deste feito’
▪ brusco		
<i>в задницу</i>	<i>ó traseiro</i>	‘dise como blasfemia’
<i>к свиньям собачьим</i>	<i>ós porcos caninos</i>	‘dise como blasfemia’
<i>в дерьме</i> [<i>быть/сидеть/оказаться...</i>]	<i>na merda [estar/estar sentado/atoparse]</i>	‘estar nunha situación mala’
<i>к едрене фене</i>	<i>ó cu malo¹⁰</i>	‘dise como blasfemia’

⁸ *Razliuli* é unha palabra que carece de significado léxico, é propia das cantigas folclóricas. N. da T.

⁹ *Vasia* é nome masculino hipocorístico de *Vasilii*. N. da T.

▪ indecente

<i>[сидеть...] не отрывая жопы</i>	<i>[estar sentado...] sen despega-lo cu</i>	‘estar moi concentrado nunha ocupación, principalmente sentado, levando así moito tempo’
<i>ни бзднуть ни пёрнуть (где-л.)</i>	<i>nin botar un peido nin botar un aire (nalgunha parte)</i>	‘estar nunha situación difícil, por falta de tempo, de espazo, por exceso de ocupacións ou preocupacións’

▪ obsceno

<i>хуй с маслом</i>	<i>carallo con manteiga</i>	‘non vas recibir nada (do falante ou doutra parte)’
<i>к ебене/ебени фене</i>	<i>Ó cu fodido¹¹</i>	‘dise como blasfemia’

A nota *rebaixado* non se refire a tódolos fraseoloxismos rebaixados, xa que tamén son rebaixados os fraseoloxismos bruscos, indecentes e obscenos, senón que se refire a aqueles fraseoloxismos que, sen seren neutros nin tampouco “ceros” (no sentido indicado máis arriba), empréganse principalmente en situacións dun estilo de discurso algo máis rebaixado en comparación co estilo da comunicación cotiá e non se atribúen nin ás expresións bruscas, nin ás indecentes, nin ás obscenas. Así, o fraseoloxismo:

<i>с полтинка</i>	<i>cunha media patada</i>	‘con moita facilidade (dise para poñer algo en marcha, etc.)’
-------------------	---------------------------	---

percíbese como rebaixado en relación ó estándar coloquial, sen ser brusco e menos obsceno. Notemos que a situación de uso dos fraseoloxismos rebaixados (a nota *rebaixado* e outras de estilos inferiores) a miúdo vai acompañada de xestos que non están ben vistos na comunicación normalizada. Así, o uso do fraseoloxismo:

ни бум бум (como п. а. уаи) — nin “bum bum!” (alguén da — non saber nada alguén da

¹⁰ As dúas palabras son de argot, aquí achegámo-las súas posibles equivalencias semánticas (que non se perciben así por tódolos falantes, e menos pola xente culta, que non adoita coñecer estes significados aínda que coñeza a blasfemia). N. da T.

¹¹ Véxase a nota anterior, con respecto ó substantivo deste dito. N. da T.

л.) *algo*) *algo*'

vai acompañado con frecuencia dun xesto característico: un golpe cos cotenos dos dedos na superficie da mesa.

Notas discursivas. Pódense denominar como discursivas as notas *libresco*, *periodístico*, *argot*, *ideoloxía soviética*, *popular e vulgar*, xa que non caracterizan un rexistro de lingua en sentido estrito, senón unhas peculiaridades específicas de denominación nunha sublinguaxe concreta. Noutras palabras, tales fraseoloxismos entran no conxunto de prácticas discursivas propias de esferas específicas do uso da lingua.

Nos dicionarios monolingües, á nota *vulgar* atribúenselle tradicionalmente dous significados diferentes: 1) característica da fala da xente que carece de formación e 2) característica dun rexistro estilístico inferior a *coloquial*. No Tesouro, esta nota emprégase só co primeiro significado (é dicir, caracteriza a fala semianalfabeta ou estilizada como tal), e polo tanto interprétase aquí só como discursiva e non como de rexistro. Cf. os seguintes fraseoloxismos:

<i>незнамо когда</i>	<i>non sabido cando</i>	'non se sabe cando'
<i>чай гонять</i>	<i>arrea-los téis</i>	'tomar té durante moito tempo e en moita cantidade'
<i>всю дорогу</i>	<i>durante todo o camiño</i>	'durante todo o tempo'
<i>давать пешака</i>	<i>da-lo peón</i>	'emprender unha marcha longa a pé'
<i>хорошая мысль приходит опосля</i>	<i>a boa idea vén despois</i>	'dise cando a alguén se lle ocorre algo importante pero xa é tarde para aplicalo'

Notemos que aínda que as notas discursivas se combinan coas de rexistro, particularmente as combinacións “ \emptyset ¹² vulgar”, “*rebaixado vulgar*”, “*brusco vulgar*” e semellantes son teoricamente admisibles, e aínda que na práctica predominan as combinacións co “cero estilístico”, os casos “*rebaixado vulgar*” son dificilmente separables dos “ \emptyset vulgar”. En canto ós fraseoloxismos que teñen as notas de rexistro *brusco*, *indecente*, *obsceno*, son tan expresivos dadas as súas características estilísticas que resulta difícil valoralos como pertencentes a algún tipo especial de discurso.

¹² Con este signo márcase o “cero estilístico” nos casos en que está claramente contraposto a outras notas.

Coa nota *periodístico* márcanse aqueles fraseoloxismos que son característicos dos textos xornalísticos, que practicamente non se atopan na lingua coloquial e que en moi raras ocasións se descubren na lingua da literatura artística en contextos non relacionados coa interpretación. Por exemplo, os fraseoloxismos:

город на Неве *cidade sobre o Neva* ‘San Petersburgo’

*страна восходящего
солнца* *país do sol nascente* ‘Xapón’

representan uns modelos típicos de expresións periodísticas. Á par da nota *periodístico* tamén se utilizou a nota plenamente tradicional *libresco* coa que se marcan os fraseoloxismos característicos da linguaxe escrita en xeral, e non só das obras periodísticas.

Por exemplo:

рядиться в тогу *disfrazarse coa toga* ‘intentar pasar por alguén importante (ou por un profesional, por un experto, etc.) e crearse a reputación correspondente, sen moito fundamento para iso’

двуликий Янус *Ianis de dúas caras* ‘persoa falsa, hipócrita’

*истина в
последней/конечной
инстанции* *a verdade na súa última
instancia* ‘dise dunha afirmación feita con máis seguridade e ambición das debidas’

Esta mesma nota utilizouse para fraseoloxismos ou expresións oficinescas como:

в плане *en plan* ‘a modo de’
в таком разрезе *neste corte* ‘dende esta perspectiva,
neste enfoque’

O uso de corpus textuais no proceso de atribución das notas *libresco* e *periodístico* permitiu orientarse a parámetros puramente cuantitativos (é dicir, á frecuencia relativa dos fraseoloxismos correspondentes).

A esfera de acción da nota *ideoloxía soviética* crúzase a miúdo coa esfera de acción da nota temporal *soviético* (nestes casos non se marca, é dicir, a combinación "*ideoloxía soviética, soviético*" non existe neste Tesouro). Este tipo de cruces son naturais, xa que esta clase de discurso pertence á historia. Porén, hai unha serie de casos nos que os fraseoloxismos característicos da época soviética poden non levar unha carga ideolóxica. Algúns destes fraseoloxismos reciben a nota "*soviético periodístico*"; Cf.:

<i>голубой экран</i>	<i>pantalla azul clara</i>	‘televisión’
<i>[одна] шестая часть суши</i>	<i>[unha] sexta parte da terra firme</i>	‘URSS’

Poden servir de exemplo de expresións que reciben a nota *ideoloxía soviética* fraseoloxismos como:

<i>опиум для народа</i>	<i>opio para o pobo</i>	‘relixión’
<i>продажная девка империализма</i>	<i>moza vendible (=rameira) do imperialismo</i>	‘así se lles chamou, en certos momentos, á xenética e tamén á cibernética’
<i>школа коммунизма</i>	<i>escola de comunismo</i>	‘actividade ou traballo que pretendía ou debía inculcar (directa ou indirectamente) os valores comunistas ós seus participantes’

A nota *argot* atribúeselles non só a fraseoloxismos como:

<i>лгать горбатого</i>	<i>moldea-lo xorobado</i>	‘mentir, dar información falsa, finxir (a miúdo con obxectivo de sacar algún proveito); pasar por parvo, divertirse, facer bromas’
<i>знать дуру</i>	<i>arrea-la parva</i>	‘dicir estupideces, mentir’
<i>склеить ласты</i>	<i>pega-las aletas xuntas</i>	‘morrer’

(nestes casos a nota *argot* utilízase con frecuencia en combinación coas notas de rexistro *rebaixado* e *brusco*), senón tamén a fraseoloxismos como os seguintes, que se empregan nas xergas profesionais (neste caso, na militar):

<i>груз 300</i>	<i>carga 300</i>	‘os feridos’
<i>коктейль Молотова</i>	<i>cocktail Molotov</i>	‘un determinado explosivo’

Existe unha serie de notas discursivas nas que se emprega tamén a nota *popular* para caracterizar fraseoloxismos como:

<i>ехать в Тулу со своим самоваром</i>	<i>Ir alguén a Tula co seu propio samovar</i> ¹³	‘ir a un sitio levando cousas que alí hai en abundancia’
<i>по усам текло, а в рот не попало</i>	<i>correu polo bigote pero non entrou na boca</i>	‘non se puido sacar proveito de algo, aínda que era posible’
<i>знать свой шесток</i>	<i>saber cal é a túa (súa, nosa, vosa) percha</i> ¹⁴	‘un ten que darse conta do sitio que lle corresponde na sociedade en xeral, nun acto ou situación concretos, etc. (normalmente trátase dunha posición social relativamente baixa respecto doutras)’
<i>[семь вёрст] киселя хлебать (куда-л.)</i>	<i>[a sete verstás] a come-lo kisel</i>	‘ir a algún sitio moi afastado para facer cousas que se poderían facer moito máis preto’

Operadores de rexistro. Nos operadores de rexistro inclúense as notas *eufemismo* e *disfemismo*, que representan un tipo especial de notas que caracteriza un cambio de forma do fraseoloxismo. Este cambio leva ó traslado do mesmo dende un rexistro estilístico de fala a outro: ben cara ó ascenso de rexistro estilístico (*eufemismo*), ben cara á súa baixada (*disfemismo*). Tradicionalmente cualifícanse como eufemismos tamén as expresións que representan unhas denominacións alternativas dalgunhas entidades tabuizadas. No sentido estrito da palabra, os eufemismos deste tipo non son operadores de rexistro, porén, rendendo tributo á tradición, denominámoslos coa mesma nota e considerámoslos en conxunto. Desta maneira, a nota *eufemismo* caracteriza a dúas clases principais de fraseoloxismos: 1) os fraseoloxismos utilizados en lugar dos obscenos, e 2) os fraseoloxismos utilizados en lugar das denominacións tabuizadas directas. Denominaremo-lo primeiro tipo “eufemismos do obsceno” e o segundo “eufemismos do tabuizado”. Os eufemismos do obsceno son anáforas no sentido en que remiten á expresión obscena correspondente, presente na consciencia lingüística dos

¹³ Samovar é un recipiente típico ruso para facer té. A cidade de Tula noutroa tiña fama polos samovares que alí se fabricaban. N. da T.

¹⁴ Cf. o dito ruso *Всяк сверчок знай свой шесток* cada grilo ten que saber cal é a súa percha co mesmo significado. N. da T.

falantes nativos. Os eufemismos do tabuizado carecen desta propiedade, xa que denominan, dun modo alternativo, un concepto ou unha realidade tabuizados.

A nota *eufemismo* emprégase no Tesouro referíndose ós eufemismos do obsceno só para aqueles fraseoloxismos que na conciencia do falante ruso nativo se relacionan coas expresións obscenas correspondentes, e ó mesmo tempo, esta expresión obscena percíbese como a principal e non como unha variante obscena inventada artificialmente. Por esta razón, por exemplo, o seguinte fraseoloxismo:

<i>пристать/прилипнуть</i>	<i>apegarse/adherirse coma</i>	‘estar pedindo ou dicindo
<i>как банный лист (к кому-л.)</i>	<i>unha folla de bania (a alguén)¹⁵</i>	algo con perseveranza’

está marcado como *rebaixado*, pero non como *eufemismo*, aínda que algúns falantes nativos rusos o relacionan coa forma:

<i>пристать/прилипнуть</i>	<i>apegarse/adherirse como</i>	‘estar pedindo ou dicindo
<i>как банный лист к жопе</i>	<i>unha folla de bania ó cu</i>	algo con perseveranza’

Máis alá dos límites da fraseoloxía, pode servir de analoxía o verbo *накрыться*¹⁶ co significado figurado ‘fracasar, non prosperar, romperse’ e semellantes. Na conciencia dos falantes nativos, este verbo non se relaciona co fraseoloxismo obsceno (*низдой накрыться, cubrirse coa cona*) e polo tanto non se percibe como eufemismo. A nota *eufemismo* (como eufemismo do obsceno) combínase a miúdo con notas estilísticas, como por exemplo:

<i>[сидеть...] не отрывая задницы/зада – груб. эвф.</i>	<i>[estar sentado...] sen despega-lo traseiro/pousadoiro</i>	‘estar moi concentrado nunha ocupación, principalmente sentado, levando así moito tempo’.
---	--	---

Os eufemismos do segundo grupo, os eufemismos do tabuizado, pertencen, en primeiro lugar, ós taxons MORTE e SEXO, xa que estas dúas esferas están tabuizadas na cultura europea. Examinémolo no exemplo do campo conceptual MORTE. Moitos fraseoloxismos nos que está presentada a re-designación da morte e dos fenómenos que a acompañan, teñen que ser cualificados como eufemismos, é dicir, como denominacións indirectas, que, en maior ou menor medida, lle quitan ó falante a responsabilidade do dito, da mención a esta área prohibida. Porén, non tódalas denominacións indirectas no campo semántico MORTE se atribúen ós eufemismos, nin moito menos. Non se pode chamar eufemismos ás denominacións indirectas nas que o

¹⁵ Na *bania* rusa (especie de sauna, con vapor húmido) úsanse ramas de bidueiro para golpear o corpo conseguindo mellor efecto de limpeza e relax. N. da T.

¹⁶ O seu significado recto é ‘cubrirse’. N. da T.

concepto MORTE e os fenómenos relacionados con el se transmiten a través das situacións que provocan risa:

<i>сыграть в ящик</i>	<i>xogar á caixa</i>	‘morrer’
<i>склеить ласты</i>	<i>Pega-las aletas xuntas</i>	‘morrer’
<i>кеды выставить</i>	<i>poñe-los tenis diante</i>	‘morrer’

Neste caso elimínase a tabuización da propia categoría MORTE. A forma interna que provoca risa está lonxe de implicar que o falante queira eludi-la responsabilidade por dirixirse á categoría tabuizada. Ó revés, o traslado da categoría MORTE á esfera humorística, a súa “carnavalización”, permítelle ó falante non preocuparse das posibles “sancións”. Noutras palabras, a peculiar “protección”, típica para os eufemismos do campo conceptual MORTE, está ausente nos fraseoloxismos que teñen a forma interna humorística.

O mesmo pode aplicarse tamén ós eufemismos do tabuizado da área conceptual SEXO. Os fraseoloxismos cunha forma interna humorística tampouco se perciben como eufemismos:

<i>поставить на корягу (кого-л.)</i>	<i>poñer sobre o toco (a alguén)</i>	‘realiza-lo acto sexual en calidade do participante activo (e non o pasivo); por extensión, humillar, poñer nunha situación de desvantaxe, tratar con prepotencia’
<i>поставить на четыре кости (кого-л.)</i>	<i>poñer (a alguén) sobre os catro ósos</i>	‘realiza-lo acto sexual en calidade do participante activo (e non o pasivo); por extensión, humillar, poñer nunha situación de desvantaxe, tratar con prepotencia’
<i>гонять лысого</i>	<i>arrea-lo calvo</i>	‘practica-la masturbación masculina’
<i>натянуть (кого-л.) по самые помидоры</i>	<i>estirar a alguén mesmo ata os tomates</i>	‘realiza-lo acto sexual en calidade do participante activo (e non o pasivo); por

extensión, humillar, poñer
nunha situación de
desvantaxe, tratar con
prepotencia'

Outra cousa é que nesta esfera conceptual a idea de “protección” non é relevante.

O segundo factor que inflúe no status do fraseoloxismo como eufemismo do tabuizado é o grao de convencionalidade da denominación. É ben sabido que co tempo os eufemismos perden a súa forza alegórica e con frecuencia vense tabuizados. Pódese considerar como exemplo deste tipo a palabra *уборная*, ‘retrete’, utilizado antes como eufemismo e ulteriormente substituído polo préstamo *туалет*¹⁷. Cf. tamén a palabra *сортир* ‘retrete, latrina’, que noutroa tamén era eufemismo, igual que a palabra *уборная*. Na esfera da fraseoloxía, pertencen ós fenómenos de deseufemización parcial os fraseoloxismos co compoñente *хер*, ‘carallo’, que, sendo menos bruscos que os propios fraseoloxismos obscenos, resultan ser substancialmente máis bruscos cós fraseoloxismos co compoñente *хрен*, ‘ravo’.

Cando a denominación indirecta chega a ser habitual, xa non se percibe como un intento de evita-la denominación directa da entidade tabuizada. Debido a isto, os fraseoloxismos do campo MORTE, como os seguintes, non se marcan como eufemismos:

<i>отдать богу душу</i>	<i>entregarlle a alma a Deus</i>
<i>господь прибрал (кого-л.)</i>	<i>Deus acolleuno (a alguén)</i>
<i>уйти в лучший мир</i>	<i>irse ó mellor mundo</i>
<i>закрывать глаза навеки</i>	<i>pecha-los ollos para sempre</i>
<i>приказать долго жить</i>	<i>ordenar que vivamos moito</i>

Ó mesmo tempo, os fraseoloxismos como:

<i>груз 200</i>	<i>carga 200</i>	‘os mortos’
<i>черный тюльпан</i>	<i>tulipán negro</i>	‘avión que transporta os militares mortos á patria’

¹⁷ Pronunciado como /tualet/; préstamo do francés, *toilette*. N. da T.

cualifícanse como eufemismos, xa que se perciben como un intento de escaparse da denominación directa da entidade tabuizada, debido a que neles está utilizada unha denominación nova e inesperada.

A substitución eufemística a miúdo leva non só ó cambio dos parámetros pragmáticos senón tamén a unhas consecuencias semanticamente impracticables. Así, os exemplos seguintes son posibles só cando se refíren a nomes animados:

<i>послать... на букву “х”</i>	<i>mandar... á letra “x”¹⁸</i>	‘Mandar ó carallo (expresión algo suavizada)’
<i>послать... на три буквы</i>	<i>mandar... a tres letras</i>	‘Mandar ó carallo (expresión algo suavizada)’
<i>послать на хутор бабочек ловить</i>	<i>mandar ó casarío a cazar bolboretas</i>	‘Mandar ó carallo (expresión algo suavizada)’

Por exemplo, non se pode dicir **послать работу на букву “х”/на три буквы/на хутор бабочек ловить manda-lo traballo á letra “x” / a tres letras / ó casarío a cazar bolboretas*, aínda que as formas análogas co fraseoloxismo obsceno sexan plenamente normais, cf. *послать работу на хуй manda-lo traballo ó carallo*. Segundo parece, esta prohibición está relacionada co feito de que o eufemismo se emprega neste caso para a descrición do propio acto de insultar, mentres que cando estes fraseoloxismos se utilizan respecto das denominacións dos obxectos inanimados, o acto de insultar non se dá. Está claro que en casos semellantes, os fraseoloxismos correspondentes preséntase como lemas independentes.

A nota *eufemismo*, en certo sentido, está contraposta á nota *disfemismo*, e caracteriza a aqueles fraseoloxismos que sendo obscenos ou bruscos se perciben como derivados dos fraseoloxismos normais da lingua literaria. Por exemplo, o fraseoloxismo:

<i>с гулькин хуй</i>	<i>do tamaño do carallo da pombiña</i>	‘moi pequeno’
----------------------	--	---------------

percíbese como un derivado de:

<i>с гулькин нос</i>	<i>do tamaño do nariz de pombiña</i>	‘moi pequeno’
----------------------	--	---------------

Desta maneira, os fraseoloxismos-disfemismos están contrapostos ós eufemismos do obsceno.

¹⁸ Neste exemplo, igual que nos dous seguintes, faise unha alusión á expresión *послать на хуй* ‘mandar ó carallo’, para o que se utilizan ben a primeira letra da palabra *хуй* ‘carallo’, ben a cantidade de letras desta palabra (tres), ben a semellanza fonética das palabras *хуй* /khui/ e *хутор* /khútor/ ‘casarío’. N. da T.

A nota *neutro*, introducida máis arriba, foi caracterizada como puramente estilística; non obstante, entre as notas temporais e as discursivas tamén hai unha peculiar zona neutral. Así, para as notas temporais resultan neutros aqueles fraseoloxismos que non se vinculan con determinadas limitacións temporais. E para as discursivas, aqueles fraseoloxismos que non pertencen a ningunha das mencionadas sublinguaxes concretas. Á parte diso, está claro que as notas temporais e discursivas forman un tipo de escala distinto do formado polas notas estilísticas. Estas últimas sitúanse na escala graduada entre dous polos: *alto* e *obsceno*. En contraposición a isto, as notas temporais e discursivas forman unha serie de oposicións binarias, en cada unha das cales, o membro marcado está contraposto ó neutro: *arcaico - neutro*; *periodístico - neutro*; *argot - neutro*. O contido do concepto de “neutralidade” na esfera das notas temporais e discursivas é diferente ó da esfera das notas estilísticas, o que se explica pola diferenza na organización das escalas. Así, para as notas discursivas e temporais, a nota *neutro* está contraposta a outras notas, mentres que para as estilísticas, a nota *neutro*, non sendo membro de oposicións binarias, ocupa o sitio dun dos significados do parámetro gradual entre o “cero” e a nota *alto*.

Do dito derivase que o concepto de “neutralidade” non é puramente estilístico e polo tanto, para unha notación precisa habería que utilizar tres notas *neutro* distintas: a temporal, a estilística e a discursiva. Porén, está claro que isto dificultaría o uso do dicionario, por iso, no modo elixido de presentación de información, a nota *neutro* úsase de modo sincrético: emprégase só nos casos en que o fraseoloxismo resulta ser *neutro* segundo as tres escalas. De aquí dedúcese que a nota *neutro* non pode combinarse con ningunha outra nota.

Esta notación é unha solución de compromiso: por unha banda, é amigable respecto ó lector, xa que non utiliza notas de tipo *neutro*₁, *neutro*₂, *neutro*₃, e pola outra banda, non é suficientemente precisa, xa que non permite distingui-los casos de tipo “estilisticamente neutro + periodístico” e “ausencia significativa de nota + periodístico”. Porén, debemos precisar que tales casos son extremadamente raros.

O sistema de notas do Tesouro caracterízase polas súas relacións semánticas e pragmáticas complexas. Algunhas destas relacións foron tomadas en conta durante o proceso de colocación de notas. Así, as notas *libresco* e *alto* son interdependentes: os fraseoloxismos característicos para a lingua escrita utilízanse a miúdo na lingua oral, en situacións que requiren un rexistro estilístico alto. Tamén é parcialmente correcto o contrario. Debido a isto, as notas *libresco* e *alto* non se poñen simultaneamente. Por outra banda, as notas de rexistro: *rebaixado*, *brusco* e *indecente* combínanse libremente coa nota *eufemismo*, xa que a eufemización actúa en distintos rexistros estilísticos. As notas discursivas tamén se combinan libremente coas de rexistro, como por exemplo:

<i>держатъ за пядло (кого-л.) – зруб. жарг.</i>	<i>ter a alguén por preabrusco, argot</i>	‘considerar a alguén mala persoa’
---	---	-----------------------------------

ou

<i>(у а) немо</i>	<i>o sitio (de alguén) ó a</i>	‘dica dunha persoa moi
-------------------	--------------------------------	------------------------

<i>у/около/возле парашу – груб. жарг.</i>	<i>carón do ouriñal - brusco, argot</i>	insignificante, en xeral ou nun entorno (ou asunto) concretos’
---	---	--

Tamén podemos atopar combinacións de notas temporais con discursivas:

<i>пустить красного петуха – устар. народн.</i>	<i>lanzar un galo vermello - arcaico, popular</i>	‘provocar un incendio’
---	---	------------------------

e con notas de rexistro:

<i>почить в бозе – устар. высок.</i>	<i>morrer no Deus - arcaico, alto</i>	‘morrer’
--	---	----------

Notemos que as diferentes acepcións dos fraseoloxismos poden ter distintas características estilísticas, tal e como sucede no caso de *сумасшедший дом*, ‘*casa tola*’, que na acepción de “hospital psiquiátrico”, pertence ós neutros, mentres que co significado de “desorde”, pertence ós fraseoloxismos marcados co “cero estilístico”.

As propiedades estilísticas do fraseoloxismo, reflectidas nas notas correspondentes, vense influídas en primeiro lugar polas características estilísticas dos compoñentes que o forman. Así, se polo menos un dos compoñentes é unha palabra obscena, daquela todo o fraseoloxismo percíbese como obsceno e recibe a nota *obsceno*. Para os fraseoloxismos obscenos este principio funciona plenamente. Pero, en xeral, a colocación das notas estilísticas non se determina exclusivamente polas características estilísticas das palabras-compoñentes do fraseoloxismo. Por exemplo, o fraseoloxismo:

<i>чёрт-те где</i>	<i>o demo [che sabe] onde</i>	‘nun lugar descoñecido, moi afastado ou malo’
--------------------	-------------------------------	--

evidentemente non pertence ós rebaixados e funciona como “cero” estilístico, aínda que en potencia o compoñente *чёрт* ‘demo’ pode producir un efecto de rebaixamento estilístico. Isto é característico naqueles casos en que se percibe como viva a forma interna do fraseoloxismo co compoñente dado. Así o fraseoloxismo:

<i>чёрт принес (кого-л.)</i>	<i>o demo trouxo a (alguén)</i>	‘alguén vén desesperadamente e de maneira moi inoportuna’
------------------------------	---------------------------------	---

percíbese como claramente rebaixado. Notemos que tampouco se pode considerar como universal o factor de forma interna viva. Nos fraseoloxismos coa forma interna viva, o colorido estilístico pode verse influído pola presenza dun elemento de xogo na semántica e na situación descrita pola forma interna. Así, no fraseoloxismo:

<i>как чёртик/чёрт из табакерки</i>	<i>como un deminho dende a cigarreira</i>	‘(aparece) de forma inesperada e nun momento moi oportuno, depende para quen’
-------------------------------------	---	---

a forma interna reflicte a situación de xogo (tense en conta o deminho como parte dun xoguete). Conforme a iso, o fraseoloxismo non pertence ó grupo dos rebaixados.

Entre os factores que inflúen nas características estilísticas do fraseoloxismo, están tamén a calidade de citado, a pertenza á tradición folclórica, ós contos máxicos, ós ritos do pobo, etc. Cf. a nota *popular* para os fraseoloxismos do tipo:

<i>при царе Горохе</i>	<i>no tempo do tsar Erguello</i>	‘en tempos moi antigos’
<i>было [и/да прошло] и/да былъём поросло</i>	<i>foi [e/pero pasou] e/pero medroulle a herba enriba</i>	‘algo que tivo lugar xa está esquecido e non ten importancia actualmente’
<i>морковкино заговенье</i>	<i>o “antexaxún”¹⁹ de cenoria</i>	‘momento que non vai chegar nunca ou que se ve moi afastado’

As características estilísticas dos fraseoloxismos (e non só fraseoloxismos) están lonxe de ser indiferentes respecto á semántica “proposicional”. Este aspecto da semántica de estilo está mal estudado, sen embargo, é necesario tomalo en consideración. Por exemplo, a descrición das manifestacións extremas dos indicios e das propiedades pode levar ó cambio de rexistro estilístico. No taxon INTENSIFICADORES DO MALO, os fraseoloxismos neutros están totalmente ausentes, sendo dominantes as notas de tipo *rebaixado*, *brusco*, *indecente*. Un efecto análogo obsérvase no uso dos tropos, das expresións metafóricas e semellantes. Pode servir de exemplo deste tipo a propia fraseoloxía, “desprazada” a un lado dende a “norma” estilística.

A partición da fraseoloxía entre uns campos semánticos separados –taxons ou árbores– está reflectida na sinopse presente no Anexo ó artigo. A sinopse inclúe un conxunto completo de nomes de taxons e subtaxons do *Tesouro da fraseoloxía rusa* coas súas correspondentes referencias paradigmáticas. Dado que na organización semántica da fraseoloxía de diferentes linguas se descubren unha serie de trazos comúns, é razoable supoñer que o esquema dado podería ser utilizado na recompilación dos Tesouros fraseolóxicos doutras linguas.

¹⁹ Tense en conta o último día antes da Coresma, cando aínda se poden comer algúns produtos prohibidos durante a mesma. N. da T.

Bibliografia

- APRESIÁN, Iu. D. (1995): “Nóvii obiasnítelnii slovar sinónimov: kontseptsia i tipi informátsii” en APRESIÁN Iu. D. (dir. xer.) *Novii obiasnítelnii slovar sinónimov rússkogo iaziká*. Russkie slovarí, Moscova, 7-118. [Новый объяснительный словарь синонимов: концепция и типы информации // Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Под общим руководством Апресяна Ю.Д. “Русские словари”, Москва, 7-118].
- BARÁNOV, A.N. e DOBROVOL'SKIJ, D.O. (1992): “K probleme postroienia tezáurusa rússkikh idiom” en *Izv. RAN, Seria literaturi i iaziká*. T.51, № 5, 60-67. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. К проблеме построения тезауруса русских идиом // Изв. РАН, Серия литературы и языка, т. 51, № 5, 60-67].
- (1995): “Sovreménnaia rússkaia idiomática. Proekt slovariá” en *Rusística segodnia*. № 4. 99-115. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Современная русская идиоматика. Проект словаря // Русистика сегодня. № 4. 99-115].
- (1996): “Idiomatichnost i idiomi” en *Voprosi iazikoznania*. № 5. 51-64. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Идиоматичность и идиомы // Вопросы языкознания. № 5. 51-64].
- (1998): “Vnutrenniaia forma i problema tolkovania” en *Izv. RAN, Seria literaturi i iaziká*. T. 57, № 1, 36-44. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Внутренняя форма и проблемы толкования // Изв. РАН, Серия литературы и языка, т. 57, № 1, 36-44].
- (1999a): “Tip metaforicheskoi modeli kak kriterii videlienia idiom” en *Trudi Mezhdunar. seminara Dialog 99*. Tarusa, 7-10. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Тип метафорической модели как критерий выделения идиом // Труды Международ. семинара Диалог 99. Таруса, 7-10].
- (1999b): Idioms from a cognitive perspective // *Moscow State University Bulletin* 19, 1, 64-75.
- (2003): “Poniatie rechevoi fórmuli: opredelenie i tipologuia” en *Russkii iazik segodnia. Vip.2: Aktivnie iazikovie protsessi kontsa XX veka*. Moscova, 39-55. [Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Понятие речевой формулы: определение и типология // Русский язык сегодня. Вып. 2: Активные языковые процессы конца XX века. Москва, 39-55].
- (2005): “Zum Idiombegriff” en BREITENEDER E., DOBROVOL'SKIJ D. (Hrsg.) *Dostoevskij in Focus: Textlexikographie und Phraseologie*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien. D28-D91.
- DOBROVOL'SKIJ, D.O. (1995): *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*. Narr, Tübingen.
- (1996): “Óbraznaia sostavliáiuschaia v semántike idiom” en *Voprosi iazikoznania*. № 1. 71-93. [Добровольский Д.О. Образная составляющая в семантике идиом // Вопросы языкознания. № 1. 71-93].
- FODOR, J.A. e PYLYSHYN, Z.W. (1988): “Connectionism and cognitive architecture: A critical analysis” en *Cognition*, 28 (1-2), 3-71.

HALLIDAY M.A.K., HASAN R. (1989): *Language, context, and text: aspects of language in a social-semiotic perspective*. Oxford Univ. Press, Oxford.

NOSS (2004): *Novii obiasnítelnii slovar sinónimov rússkogo iaziká*. 2 edición, corrigida e complementada. Iu. D. Apresían (dir.) Moscova/Viena. [Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. 2-е изд., испр. и доп. / Под рук. Ю.Д. Апресяна. Москва/Вена].

PÁDUCHEVA, E.V. (1977): “Poniatie prezumptsii v lingvísticheskoj semántike” en *Semiótica i informática*. Vip.8. VINITI, Moscova, 91-124. [Падучева Е.В. Понятие презумпции в лингвистической семантике // Семиотика и информатика. Вып. 8. М.: ВИНИТИ, 91-124].

WIERZBICKA, A. (1972): *Semantic primitives*. Athenäum, Frankfurt am Main.

Anexo

Sinopse

1. Tempo

1.1. Eixe temporal

1.1.1. Pasado	1.1.1.1. Hai moito tempo → vellez → o vello
1.1.2. Presente → o novo	
1.1.3. Futuro	
1.1.4. Nun intre afastado no pasado ou no futuro: algún día, un día	

1.2. Parámetros do tempo

1.2.1. Rapidez, velocidade	1.2.1.1. Rápido, pronto, dunha vez, apresuradamente → movemento rápido → rapidez, facilidade de obtención do coñecemento → o inesperado	
	1.2.1.2. Durante moito tempo, lentamente → permanentemente → movemento lento → traballar moito	
1.2.2. Cantidade de tempo → cantidade	1.2.2.1. Moito tempo; tempo suficiente	
	1.2.2.2. Pouco tempo; tempo insuficiente	
1.2.3. Periodicidade	1.2.3.1. Permanentemente; sempre, para sempre; durante todo o tempo; a miúdo; en calquera momento → durante moito tempo	1.2.3.1.1. De novo, outra vez
	1.2.3.2. Temporalmente, a veces, nunca; raras veces	
	1.2.3.3. Paulatinamente	

1.3. Intervalo temporal segregado; momento segregado

1.3.1. Cobertura do intervalo temporal	1.3.1.1. Cobertura total do intervalo temporal	
	1.3.1.2. Comezo, metade, fin do intervalo temporal	
1.3.2. Conformidade – falta de conformidade co momento	1.3.2.1. Exactamente, a tempo, no momento necesario	1.3.2.2.1. Cedo, prematuramente 1.3.2.2.2. Tarde, demasiado tarde
	1.3.2.2. Non exactamente, non a tempo	
1.3.3. Parte do día	1.3.3.1. Mañá	

	1.3.3.2. Día	
	1.3.3.3. Tarde	
	1.3.3.4. Noite	
1.3.4. Idade	1.3.4.1. Infancia, mocidade	
	1.3.4.2. Idade adulta	
	1.3.4.3. Vellez → o vello	

2. Espazo, lugar

2.1. Distancia

2.1.1. Lonxe; infinitamente; no alto
2.1.2. Preto, ó lado; estreitamente

2.2. En todas partes, en todo lugar, todo [sobre o espazo]

2.3. Nun lugar arbitrario

2.4. Cidades, rexións, países, continentes

2.5. Espazo imaxinario, irreal

2.6. Lugar bo – lugar malo

2.6.1. Lugar bo, natal, coñecido
2.6.2. Lugar secundario, malo, descoñecido

2.7. Espazo limitado

2.7.1. Local, parte do local

3. Movemento – parada [cambio de posición, desprazamento, traslado; cesamento do movemento, ausencia do movemento, parada]

3.1. Movemento, cambio de posición

3.1.1. Movemento rápido, desprazamento
3.1.2. Movemento lento, traslado → durante moito tempo, lentamente → cansazo
3.1.3. Chegada (a pé), chegada (en transporte), aparición
3.1.4. Ida (a pé), ida (en transporte), fuxida

3.2. Cese do movemento, ausencia do movemento, parada

4. Cantidade, significados cuantitativos

4.1. Característica cuantitativa²⁰

4.1.1. Cantidade indeterminada	4.1.1.1. Moito, a maior parte, suficiente, demasiado → moito tempo → riqueza → moita comida → moitos recursos → moito traballo → preto, ó lado; estreitamente	4.1.1.1.1. Aumento, acrecentamento
	4.1.1.2. Pouco, a menor parte, insuficiente; non moito → falta de tempo → pobreza → falta de comida → poucos recursos → pouco traballo	4.1.1.2.1. Diminución → diminución dos recursos
4.1.2. Cantidade determinada		

²⁰ Propiedades do conxunto.

4.2. Característica cuantificadora²¹

4.2.1. Todos, todo → periodicidade → en tódalas partes, todo [sobre o espazo]	4.2.1.1. Xuntos → acordo...
4.2.2. Ninguén, nada, ningunha cantidade → perda...	
4.2.3. Mediante tódolos modos, mediante tódalas maneiras	
4.2.4. Cada → periodicidade → calquera	
4.2.5. Completamente	
4.2.6. Parcialmente, en parte	

5. Intensificadores de carácter xeral²²

→ hai moito tempo → rapidez → moito tempo → pouco tempo → infancia → vellez → lonxe → preto → movemento rápido → movemento lento → ida → moito → pouco → ben → mal → importancia → insignificancia → calidade de necesario – calidade de non necesario → eliminación → exactitude → diferenza → actualidade → o vello → desorde → casualidade, arbitrariedade, o inesperado → inxustiza → o verdadeiro – o falso → fala – silencio → misterio → calumnias → en voz alta → en voz baixa → gratitude → promesa → xuramento → maldición → petición → ameaza → estados emocionais / psíquicos → toleira → razón → coñecemento xa sabido → obtención do coñecemento → intuición → descoñecemento → fastio → fiabilidade – falta de fiabilidade, certeza – incerteza → erro → atención – desatención → inquietude → capacidades – ausencia de capacidades → credulidade – desconfianza → alta posición social → baixa posición social → pertenza á sociedade → desconformidade coa súa posición social, coa norma de status → borracheira – sobriedade → orgullo → liberdade – non liberdade → immoralidade → discusión → rifa → resistencia → coacción física → bondade → amizade – inimizade → aleivosía → trato malévolo, desprezativo → axuda – ausencia de axuda → botar fóra → castigo₁ → propio → soidade → control → superioridade – ausencia de superioridade → conduta inconveniente → características exteriores, aspecto exterior dunha persoa → denominacións inxuriosas → comida rica → moita comida → falta de comida → querer comer – non querer comer → sono → amor → saúde – enfermidade → desgraza → pobreza – riqueza → prodigalidade → caro – barato → avidez → recursos → traballar moito → traballar pouco → cansazo → problemas – ausencia de problemas → éxito, sorte, vitoria – ausencia de éxito, fracaso, derrota → perseveranza – indecisión → perigo – precaución → tempo atmosférico → roupa boa → roupa mala → escuridade

6. Ben – mal

6.1. Ben

→ lugar bo → importancia → calidade de necesario → o novo → orde → honradez → xustiza → gratitude → desexo → permiso → ledicia → risa → esperanza → valentía → certeza → capacidades → alta posición social → conformidade coa súa posición social → moralidade → evitación do conflito → bondade → amizade → acordo, axuda mutua → axuda → perdón → superioridade → características de persoa valoradas positivamente → comida rica → moita comida → sono bo → boa saúde → riqueza → traballar moito, traballar ben → ausencia de problemas → éxito → roupa boa

6.2. Mal

Nun lugar arbitrario → lugar secundario, malo, descoñecido → insignificancia → calidade de non necesario → perda → eliminación → falta de conformidade indesexada → o vello → desorde → casualidade, arbitrariedade, ausencia de motivación → o inesperado desagradable → mentira, engano → deshonestidade → inxustiza → divulgación do secreto → calumnias → desacordo, obxección →

²¹ Propiedades dos elementos do conxunto.

²² Os intensificadores que caracterizan propiedades concretas están presentados nos correspondentes taxons.

maldición → ameaza → protección → ofensa → ausencia de vergoña → pranto → tristeza → falta de desexo → medo → desagrado → toleira → astucia → descoñecemento → fastío → incerteza → erro → curiosidade → inquietude → ausencia de capacidades → baixa posición social → desconformidade coa súa posición social → status falso → orgullo → ausencia da liberdade → contravención, delito → asasinato → execución → inmoralidade → conflito → situacións de violencia → inimizade → aleivosía → trato malévolo, desprezativo → ausencia de acordo → ausencia de axuda → botar fóra → castigo₁ → perda do control → ausencia de superioridade → conduta inconveniente → características de persoa valoradas negativamente → denominacións injuriosas → falta de comida → ausencia de sono → mala saúde → desgraza → pobreza → prodigalidade → débedas → avidez → poucos recursos → traballar pouco, traballar mal → cansazo → dificultades → ausencia de éxito → importunidade → indecisión → imprevisión → roupa mala...

6.2.1. Intensificadores do malo

6.3. Nin ben, nin mal

7. Importancia – insignificancia

7.1. Importancia, significación, valor

→ alta posición social → superioridade → calidade de necesario → actualidade → interese

7.1.1. Valor falso

→ status falso

7.2. Insignificancia, ausencia de significación, ausencia de valor

→ baixa posición social → ausencia de superioridade → calidade de non necesario → indiferenza → calquera, elixido arbitrariamente

7.2.1. Conxunto de conversas / accións sen importancia

8. Calidade de necesario – calidade de non necesario

8.1. Calidade de necesario, necesidade

→ importancia...

8.1.1. Necesidade relativa

8.2. Calidade de non necesario, inutilidade

→ insignificancia...

9. Comezo – fin

→ comezo, metade, fin do intervalo temporal

9.1. Comezo da actividade / proceso

→ o novo → de novo

9.2. Fin da actividade / proceso, remate, resultado

→ éxito → ausencia do éxito → morte → resumo → cesamento de existencia → eliminación

10. Directa/indirectamente

10.1. Directamente, inmediatamente

10.2. Mediante algo, indirectamente

11. Cesamento de existencia

→ eliminación → presenza – ausencia → morte → ausencia de éxito

11.1. Desaparición

12. Presenza – ausencia

12.1. Presenza, existencia

→ chegada (a pé)

12.2. Ausencia²³

→ ida

13. Eliminación, destrucción, estrago

→ guerra → perda, desaparición → asasinato

14. Semellanza – igualdade – identidade – diferenza

→ conformidade – desconformidade co momento → conformidade – desconformidade coa posición social de persoa → acordo – ausencia de acordo → indiferenza → confrontación/comparación dos status

14. 1. Semellanza, conformidade; coincidencia; igualdade, identidade

→ indiferenza → orde → exactamente, ó tempo...

14.1.1. Exactitude, correspondencia exacta

→ exactamente, ó tempo

14.1.2. Conformidade cun patrón, cun modelo

14.1.3. Asimilación indesexada, coincidencia indesexada, igualación

14.2. Diferenza, diversidade; desconformidade; distinción

→ desorde → non exactamente, non a tempo

14.2.1. Desconformidade indesexada

→ falta de conformidade coa súa posición social → status falso

14.2.2. Ó revés, non así

15. O novo – o vello

15.1. O novo

→ o novo coñecemento

15.1.1. Actualidade

15.2. O vello

→ vellez

15.2.1. Non actualidade

16. Orde – desorde

16.1. Orde

16.2. Desorde

→ diferenza

17. Casualidade, arbitrariedade, o inesperado

17.1. Casualidade, arbitrariedade, falta de motivación

17.1.1. Calquera, elixido arbitrariamente

→ periodicidade → nun lugar arbitrario

17.2. O inesperado, calidade de repentino

→ asombro

17.2.1. O inesperado desagradable

²³ Que non supón cesamento de existencia.

18. O verdadeiro– o falso

18.1. Verdade – mentira, engano

18.1.1. Verdade → coñecemento → marcadores de sinceridade		
18.1.2. Mentira, engano → status falso → aleivosía	18.1.2.1. Participantes, instrumentos da situación de mentira, engano	
	18.1.2.2. Engano non verbal → roubo, furto	18.1.2.2.1. Finximento
		18.1.2.2.2. Pseudo arte
	18.1.2.3. Mentira, engano verbal, indución ó erro → promesa	
	18.1.2.4. Autoengano, ilusións	
18.1.3. Honestidade – deshonestidade	18.1.3.1. Honestidade, franqueza, sinceridade → xuramento	18.1.3.1.1. Marcadores de sinceridade → xuramento
	18.1.3.2. Deshonestidade, falta de sinceridade, hipocrísia → astucia → finximento → inmoralidade...	

19. Xustiza – inxustiza

19.1. Xustiza

19.2. Inxustiza

20. Lingua, fala, escritura

→ son

20.1. Fala – silencio

→ honestidade → divulgación do secreto → importunidade → conflito → astucia

20.1.1. Fala → divulgación do secreto → en voz alta → rifa	20.1.1.1. Comunicación, conversa
20.1.2. Silencio, calma → misterio → en voz baixa	

20.2. Escritura, texto, imaxe visual

21. Misterio, segredo, carácter reservado

→ silencio

21.1. Divulgación do secreto, locuacidade

22. Calumnia, murmuración, maledicencia

23. Son, voz, en voz baixa – en voz alta

→ lingua, fala...

23.1. En voz alta

23.2. En voz baixa

24. Actos de discurso

24.1. Gratitude

24.2. Desexo; recomendacións para o futuro (para o camiño); beizón

24.3. Acordo₂ – desacordo²⁴

24.3.1. Acordo ₂ , confirmación; tratado → sometemento	24.3.1.1. Permiso
24.3.2. Desacordo, obxección; indicación ó carácter inoportuno dunha réplica → castigo ₁	24.3.2.1. Negación, prohibición → botar fóra

24.4. Petición, proposición

→ acordo₂ – desacordo → importunidade

24.5. Promesa

→ ameaza

24.5.1. Xuramento

24.6. Saúdo, invitación, presentación, encontro; alocución

24.7. Despedida

→ morte

24.8. Maldición

24.9. Ameaza, advertencia

→ castigo₁; reproche → coacción física

24.10. Protección, precaución

→ perigo

24.11. Resumo

24.12. Enchedores de pausas

25. Estados emocionais / psíquicos, sentimentos

→ amor...

25.1. Leducia – tristeza

25.1.1. Leducia, pracer; felicidade	25.1.1.1. Alivio
25.1.2. Risa – bágoas	25.1.2.1. Risa, sorriso
	25.1.2.2. Pranto, bágoas
25.1.3. Tristeza, mágoa, impotencia → dificultades... → ausencia de éxito	25.1.3.1. Desgraza, desesperación, sufrimento, angustia → dor física

25.2. Valentía – medo

→ perigo – precaución

25.2.1. Valentía, audacia, irreflexión → decisión	
25.2.2. Medo, susto, horror, pánico → asombro	25.2.2.1. Temor, covardía, conduta indigna

25.3. Desexo – falta de desexo

25.3.1. Desexo, disposición, intención → tenacidade → calidade de necesario	25.3.1.1. Esperanza
25.3.2. Falta de desexo, rexeitamento → negación → calidade de non necesario → ausencia de liberdade...	

²⁴ Baixo «acordo₂» compréndese unha reacción positiva a algo, contraposta a "obxección".

25.4. Interese – indiferenza

25.4.1. Interese → importancia → calidade de necesario → flirteo...
25.4.2. Indiferenza, indolencia, impasibilidade, falta de interese → insignificancia → calidade de non necesario → ausencia de vergoña

25.5. Vergoña – ausencia da vergoña

25.5.1. Vergoña, confusión, arrepentimento
25.5.2. Ausencia da vergoña → inmoralidade

25.6. Desagrado, descontento, reprobación, maldade, malicia, furia, ira, irritación, indignación, anoxo

→ inimizade → ofensa → trato malévol, desprezativo
25.6.1. Estado de descontento...
25.6.2. Expresión de descontento, inxurias → denominacións inxuriosas → maldición

25.7. Asombro

→ conduta inconveniente → o inesperado... → expresión de descontento...

25.8. Ofensa

→ pranto...

26. Razoamento, coñecemento

26.1. Demencia, toleira; estupidez

26.1.1. Actividade tola/estúpida
26.1.2. Lugar de estancia dos tolos

26.2. Razón, intelixencia, astucia

26.2.1. Astucia, habilidade → importunidade
--

26.3. Proceso de razoamento, reflexión

26.4. Opinión, aspecto de consideración, achegamento

26.4.1. Valoración

27. Coñecemento – descoñecemento, comprensión – incomprensión, memoria – esquecemento

→ misterio

27.1. Coñecemento; notoriedade, evidencia; determinación; comprensión

→ verdade → divulgación do secreto, locuacidade

27.1.1. Coñecemento notorio, coñecemento evidente	27.1.1.1. Coñecemento de saber común
	27.1.1.2. Coñecemento claro; coñecemento facilmente deducible
27.1.2. Transmisión aberta, evidente do coñecemento; divulgación do coñecemento	
27.1.3. Coñecemento novo	
27.1.4. Obtención do coñecemento, da información; explicación	27.1.4.1. Ensino, estudos
	27.1.4.2. Rapidez, facilidade para obter coñecemento
27.1.5. Intuición, coñecemento intuitivo	
27.1.6. Experiencia, habilidade	
27.1.7. Memoria	

27.2. Descoñecemento, incompreensión, non notoriedade

→ lugar secundario, malo, descoñecido

27.2.1. Indeterminación → casualidade, arbitrariedade, falta de motivación → indecisión → nun momento indeterminado no pasado ou no futuro
27.2.2. Esquecemento, falta de memoria
27.2.3. Ausencia de experiencia, falta de destreza

28. Fastío

→ traballar pouco...

29. Fiabilidade – falta de fiabilidade, certeza – incerteza

29.1. Certeza, fiabilidade

→ decisión

29.2. Incerteza, falta de fiabilidade

→ descoñecemento → perigo – precaución → indecisión

30. Erro

31. Atención – falta de atención

31.1. Atención, curiosidade

31.2. Ausencia de atención, falta de atención

32. Inquietude, ansiedade

33. Capacidades – ausencia de capacidades

33.1. Capacidades, talento, dotes naturais

33.2. Ausencia de capacidades, ausencia de talento

34. Credulidade – desconfianza

34.1. Credulidade, confianza, fe

→ mentira, engano

34.2. Desconfianza, falta de fe

35. Poder, estado, sociedade, política, economía

35.1. Poder

35.2. Institucións públicas e estatais, ciencia, arte

35.2.1. Relixión, igrexa
35.2.2. Cine

35.3. Política, economía

35.4. Medios de comunicación

36. Posición social, reputación, status

36.1. Tipo de status

36.1.1. Alta posición social; notoriedade na sociedade / no	36.1.1.1. Respecto, estima	
	36.1.1.2. Adquisición da posición social, da notoriedade	

grupo social; boa reputación; status alto → poder	36.1.1.3. Conservación da posición social, da reputación; defensa do status	
36.1.2. Status medio		
36.1.3. Baixa posición social; falta de notoriedade na sociedade / no grupo social; mala reputación; status baixo → traballo non proveitoso	36.1.3.1. Perda da posición social, da reputación, da notoriedade; humillación → botar fóra, non deixar entrar → castigo ₁ ... → contravención, delito, cárcere → ausencia de superioridade → ausencia de liberdade, sometemento, presenza de limitacións	
36.1.4. Conformidade-desconformidade coa súa posición social	36.1.4.1. Conformidade coa súa posición social, coa norma de status	36.1.4.1.1. Pertenza á sociedade
	36.1.4.2. Desconformidade coa súa posición social, coa norma de status	
36.1.5. Status falso, vaidade		

36.2. Contraposición / comparación dos status

37. Orgullo

38. Liberdade – falta de liberdade

→ control...

38.1. Liberdade, ausencia de limitacións

38.2. Ausencia da liberdade, presenza de limitacións, falta de liberdade

→ castigo₁ → tutela

38.2.1. Sometemento
38.2.2. Coacción, violencia

39. Contravención, delito, cárcere

→ execución

39.1. Cometer un delito, contravención

39.2. Delincuente

39.3. Culpa, proba de culpa; inocencia

39.4. Detención, xuízo

39.5. Castigo₂; cárcere, exilio²⁵

39.5.1. Fuxida
39.5.2. Persecución → ida (a pé), ida (no transporte), fuxida

39.6. Tipos de delito

→ asasinato

²⁵ Baixo “castigo₂” enténdese o ‘prexuízo formalizado por un procedemento xurídico, por cometer unha contravención’.

39.6.1. Suborno
39.6.2. Roubo, furto
39.6.3. Outros delitos

40. Responsabilidade, participación, implicación

→ culpa

40.1. Anulación da responsabilidade

41. Asasinato

→ execución

42. Execución

43. Moralidade – inmoralidade, moral, conciencia

43.1. Moralidade

→ honestidade

43.2. Inmoralidade, deshonestidade; vileza

→ ausencia de vergoña → mentira, engano → roubo, furto → calumnia → suborno → inxustiza
→ avidez → deshonestidade → aleivosía, traizón

43.2.1. Uso doutros nos intereses propios, explotación → traballo non proveitoso
43.2.2. Vida a cargo doutros

44. Guerra

44.1. Armas

45. Conflito

→ desacordo, obxección → guerra → inimizade → ameaza → desagrado → dano → castigo, →
importunidade → ofensa

45.1. Etapas e estado do conflito

45.1.1. Creación do conflito
45.1.2. Profundización do conflito
45.1.3. Evitación do conflito, amaño do conflito, liquidación do conflito

45.2. Tipos de conflito

45.2.1. Discusión
45.2.2. Rifa, escándalo → expresión de descontento
45.2.3. Pretensións, desquite
45.2.4. Resistencia, agresión → decisión
45.2.5. Competición

46. Coacción física, violencia física

→ execución → botar fóra

46.1. Situacións de violencia

47. Bondade, carácter inofensivo, humanidade, resignación

→ perdón

48. Amizade – inimizade

→ axuda – ausencia de axuda; conflito – ausencia de conflito

48.1. Amizade

48.1.1. Fidelidade, lealdade

48.2. Inimizade, odio

49. Aleivosía, traizón, perfidia, vileza

50. Actitude malévola, desprezativa

→ desagrado → status falso → comparación dos status

51. Acordo – ausencia de acordo

51.1. Acordo, axuda mutua²⁶

51.2. Ausencia de acordo

52. Axuda – ausencia de axuda

52.1. Axuda, protección, coidados, creación de condicións favorables

→ acordo...

52.1.1. Tutela

52.2. Ausencia de axuda, creación de condicións desfavorables, impedimentos

52.2.1. Prestar auxilio, inactividade

52.2.2. Causar dano, crear impedimentos

→ facer pobre → coacción física, violencia física

53. Botar fóra, non deixar entrar

→ perda de traballo → ida

54. Castigo₁ – perdón²⁷

54.1. Castigo₁; reconvenção, reprobación, repreñión, acusación, crítica, reproche

→ coacción física → falta de liberdade → cárcere → execución → desacordo, obxección

54.2. Perdón

55. Propio – alleo; o propio – o alleo

55.1. Propio

55.2. Alleo

56. Soidade

57. Control, vixilancia

→ atención → liberdade – non-liberdade → tutela

57.1. Perda de control, ausencia de control

→ desagrado, furia, ira, irritación → liberdade – non liberdade

²⁶ «Acordo₁» enténdese como ‘proximidade de opinións’.

²⁷ Como «castigo₁» enténdese o ‘prexuízo para o que non se establece un procedemento xurídico, por cometer unha contravención’.

58. Superioridade – ausencia de superioridade

58.1. Superioridade, vantaxe

→ alta posición social

58.2. Ausencia de superioridade

→ baixa posición social

59. Conduta inconveniente

→ importunidade → curiosidade

59.1. Conduta inconveniente, que provoca risa

59.2. Conduta inconveniente, relacionada cos esforzos extremados

59.3. Conduta frívola. Pouco seria

60. Persoa, xente

→ idade → morte

60.1. Home – muller

60.2. Características exteriores, aspecto exterior

60.2.1. Características valoradas en positivo

→ boa saúde

60.2.2. Características valoradas en negativo

→ mala saúde

60.3. Corpo de persoa, partes do corpo

60.3.1. Posición do corpo

60.4. Fisioloxía

60.5. Embarazo, procreación

→ sexo

60.6. Grupos de xente, microcolectivos

61. Denominacións persoais

61.1. Denominacións inxuriosas

→ expresións de descontento

61.2. Denominacións de xente segundo o seu carácter

61.3. Denominacións concretas-referenciais

61.4. Denominacións profesionais, especiais

61.5. Denominacións de parentesco

61.6. Denominacións étnicas, nacionais

62. Borracheira – sobriedade

→ drogadicción

62.1. Beber, borracho

62.1.1. Beber moito, moi borracho

62.1.1.1. Debido á borracheira

62.1.2. Beber non moito, lixeiramente borracho
--

62.1.2.1. Beber cun pretexto

62.1.3. Bebidas alcohólicas

62.2. Sobriedade

63. Drogadicción

64. Comida, alimento

64.1. Comida rica, comer rico

64.2. Comida non rica

64.3. Moita comida, comer moito, gula

64.4. Falta de comida, fame

→ dificultades → pobreza

64.5. Querer comer – non querer comer

65. Sono, durmir, soños, insomnio

65.1. Bo soño

65.2. Ganas de durmir, somnolencia

65.3. Ausencia de sono, insomnio, espertar

66. Amor, matrimonio, relacións sexuais

66.1. Matrimonio

66.2. Flirteo, cortexo

66.2.1. Participantes das relacións amorosas

66.3. Sexo

→ embarazo...

67. Vida, vida cotiá

68. Morte

→ execución → asasinato → espazo imaxinario, irreal

68.1. Suicidio

69. Saúde – enfermidade

69.1. Boa saúde, convalecencia

→ características de persoa valoradas positivamente

69.2. Mala saúde, enfermidade, malestar

→ características de persoa valoradas negativamente

69.2.1. Xordeira, cegueira

69.2.2. Dor física

70. Pobreza – riqueza

→ cartos

70.1. Pobreza, ausencia dos cartos

→ poucos recursos → falta de comida...

70.1.1. Arruinarse, chegar a ser pobre / máis pobre

→ diminución dos recursos

70.1.2. Facer pobre, privar de recursos

→ diminución dos recursos

70.2. Riqueza, benestar material

→ moitos recursos

70.2.1. Prosperidade, non pobreza

70.2.2. Obtención de bens materiais, obtención dos recursos

→ suborno

71. Cartos

→ pobreza – riqueza

71.1. Moderación – prodigalidade

71.1.1. Moderación, aforro

→ avidez...

71.1.2. Prodigalidade, gastos

71.2. Caro – barato

→ compra-venta

71.2.1. Caro

71.2.2. Barato, gratis

71.3. Débedas

71.4. Compra-venta, comercio

→ caro – barato

72. Avidez, avaricia

→ moderación

73. Recursos

73.1. Moitos recursos, reserva

→ riqueza...

73.2. Poucos recursos, ausencia de recursos

73.2.1. Diminución de recursos, gastos
--

→ arruinarse → facer pobre

74. Traballo – descanso

74.1. Traballo – preguiza

74.1.1. Traballar moito, traballar duro, traballar ben, aplicar grandes esforzos	74.1.1.1. Moito traballo
	74.1.1.2. Bo traballador, profesional
74.1.2. Traballar pouco, traballar mal, folgazanear, ter nugalla, producir mercancía mala, non aplicar esforzos → fastío	74.1.2.1. Pouco traballo, traballo fácil
	74.1.2.2. Mal traballador
74.1.3. Perda do traballo, dimisión do traballo, despido → botar fóra	
74.1.4. Traballo desvantaxoso, traballo non profesional, traballo non prestixioso	

74.2. Cansazo – descanso

74.2.1. Cansazo

74.2.2. Descanso, diversións, cesamento da actividade laboral

75. Problemas – ausencia de problemas, fácil – difícil

75.1. Dificultades, desgustos, desgraza, problema

→ o inesperado desagradable → tristeza → inseguridade → erro → inquietude → ausencia da liberdade
→ importunidade → coacción → responsabilidade → ausencia da axuda → falta de comida → pobreza
→ guerra → conflito → perigo → ausencia de éxito → débedas → moito traballo

75.1.1. Fonte de problemas, o propio problema

75.2. Ausencia de problemas, solución de problemas; facilidade, fácil

→ anulación da responsabilidade → riqueza → éxito → alivio

76. Éxito, boa sorte, vitoria – ausencia de éxito, fracaso, derrota

76.1. Éxito, vitoria

→ ausencia de problemas → superioridade → exactitude

76.1.1. Fortuna, boa sorte

76.2. Ausencia de éxito, fracaso, derrota, ausencia de resultado

→ dificultades → tristeza → erro → ausencia de superioridade → perda → arruinarse → o inesperado desagradable

76.2.1. Mala sorte
76.2.2. Ineptitude
76.2.3. Esforzos vans, obstinación inútil

77. Perseveranza – indecisión

77.1. Importunidade, falta de cerimonia, teima²⁸

→ astucia...

77.2. Decisión, audacia, persistencia

→ valentía...

77.2.1. Persistencia, perseveranza, cisma

77.3. Indecisión, inconsecuencia

78. Destino

79. Perigo – precaución

→ medo...

79.1. Perigo, risco

→ protección → ameaza...

79.1.1. Imprevisión

79.2. Precaución, previsión

80. Tempo atmosférico, fenómenos de natureza

80.1. Bo tempo

80.2. Mal tempo, aire malo

80.2.1. Vai frío
80.2.2. Chuvia, tempo chuvioso
80.2.3. Vai calor

81. O sobrenatural

82. Artefacto, cousa

→ armas → roupa

82.1. Recipiente

82.2. Escultura

82.3. Medio de transporte

82.4. Xoguete

82.5. Mecanismo

82.6. Edificación

83. Roupa, calzado

→ características exteriores, aspecto exterior da persoa

83.1. Roupa boa; roupa bonita, de calidade e nova; ben vestido

83.2. Roupa mala; roupa fea, de mala calidade e estragada; mal vestido

²⁸ Modos para lograr un obxectivo, reprobados pola sociedade.

83.3. Espido; ausencia de roupa

84. Natureza: animais, plantas, pedras, constelacións

84.1. Animais

84.2. Peixes

84.3. Insectos

84.4. Plantas

84.5. Pedras

84.6. Constelacións, estrelas, planetas

85. Visibilidade

85.1. Boa visibilidade

85.2. Escuridade, mala visibilidade

86. Cor, ornamento

87. Substancia